

Överförmyndarnämnden kallas till sammanträde 11/2023

Tid Torsdagen den 30 november 2023 kl. 16:00

Plats Vällingbyplan 2, 1 tr., rum Vällingby 18

Förhinder anmäls till:

Amanda Vidhall, tel. 08-508 29 803

e-post: amanda.vidhall@stockholm.se

Föredragningslista

- 1 Val av justerare samt tid för justering**
- 2 Godkännande av dagordningen**
- 3 Närvarorätt**
- 4 Borttagen på grund av sekretess**
Borttagen på grund av sekretess
ÖFF 2023/11
- 5 Anmälan av justerat offentligt protokoll 2023-10-26**
ÖFF 2023/103
- 6 Förvaltningsinformation**
- 7 Övriga frågor**

BESLUTSÄRENDEN

- 8 Månadsrapport oktober 2023**
ÖFF 2023/8

ANMÄLNINGSÄRENDEN

- 9 Funktionshinderrådets protokoll 19 oktober 2023**
ÖFF 2023/9
- 10 Borttagen på grund av sekretess**
Borttagen på grund av sekretess

Överförmyndarnämnden

Vällingbyplan 2, 1 tr., rum Vällingby 18
Box 41
16211 Vällingby
Telefon 08 509 29 700
overformyndarforvaltningen@stockholm.se
start.stockholm

ÖFF 2023/131

11 Anmälan av yttrande över snabbspår SOU 2021:36
ÖFF 2023/1649

12 Delegationsbeslut

REMISSER

**13 Yttrande över remiss av "Program för tillgänglighet
och delaktighet för personer med
funktionsnedsättning 2024-2029"**
ÖFF 2023/1195

SEKRETESS

Anmälan av justerat offentligt
protokoll 2023-10-26

5

ÖFF 2023/103

Protokoll 10/2023

fört vid Överförmyndarnämndens sammanträde torsdagen
den 26 oktober 2023 kl. 16:00-17:10, Vällingbyplan 2, 1 tr.,
rum Vällingby 18

Ledamöter

Fredrik Pettersson (S) Ordförande
Ewa Samuelsson (KD) Vice ordförande
Barbro Engdahl (S)
Johan Brege (M)
Kenan Parlak (V)

Ersättare

Annelie Carlsson (S)
Stephan Gullberg (MP)
Camilla Hane (M)
Gunilla Svensson Pilefors (M)
Özlem Körhan (V)

Övriga närvarande

Håkan Pär Andersson Förvaltningschef
Kristofer Gisslén Enhetschef
Cecilia Höglund Enhetschef
Amanda Vidhall Nämndsekreterare
Anita Wirén Konstantis Enhetschef
Maria Nitsche Tjänsteman
Åsa Norling Tjänsteman

Justerare

Fredrik Pettersson, Ewa Samuelsson

Datum för justering

2023-10-30

Paragraf

§§1-13

Sekreterare

Amanda Vidhall

§ 1**Val av justerare samt tid för justering**

Nämnden uppdrar åt ordförande Fredrik Pettersson (S) och Ewa Samuelsson (KD) att justera dagens protokoll måndagen den 30 oktober 2023.

§ 2

Godkännande av dagordningen

Dagordningen godkänns.

§ 3**Närvarorätt**

Maria Nitsche och Åsa Norling ges närvarorätt vid dagens sammanträde.

§ 4
Borttagen på grund av sekretess
ÖFF 2023/11**Handlingar i ärendet**

- ÖFF 2023/11-24 Justerat protokoll nämndmöte 2023-09-21

§ 5**Anmälan av justerat protokoll 2023-09-21, allmänna ärenden**

ÖFF 2023/103

Justerat protokoll från 2023-09-21, allmänna ärenden, anmäls.

Handlingar i ärendet

- ÖFF 2023/103-22 Justerat protokoll ÖFN 2023-09-21, allmänna ärenden

§ 6**Förvaltningsinformation**

Förvaltningschef Håkan Andersson informerar om majoritetens förslag till budget och de uppdrag som överförmyndarnämnden får 2024. Nämnden föreslås få 79,9 mnkr, vilket är en ökning med 0,3 mnkr jämfört med budgeten för 2023. Budgetförslaget innebär att nämnden får ersättning för dubbel- och ökad lokalhyra samt för att korta handläggningstiderna vilket nämnden också får i uppdrag. Utöver det fortsatta arbetet med att korta handläggningstiderna uppdras nämnden bland annat att minska kostnaderna för administration och konsulttjänster, utveckla e-tjänster, fortbilda stadens biståndshandläggare och socialsekreterare samt öka rekryteringen av ställföreträdare. Några andra exempel på vad nämnden får i uppdrag 2024 är att arbeta med uppföljning och utvärdering ur ett barnrättsperspektiv, samarbeta med relevanta aktörer så att ideella krafter tas tillvara och delta i arbetet inom stadens sektorsorganisation för civil beredskap.

Förvaltningschefen fortsätter med en lägesrapport. Under hösten har förvaltningen flera utbildningstillfällen för ställföreträdare. I början av november kommer utbildningar i upprättande av årsräkning- och redogörelse att äga rum. I oktober har förvaltningen bland annat haft utbildning för gode män med korta uppdrag såsom att bevaka rätt i särskild angelägenhet. Under hösten sker också ett antal utbildningstillfällen för anhöriga ställföreträdare samt för ställföreträdare som ska bli mentorer. Två gånger i månaden har förvaltningen introduktionsutbildningar för nya ställföreträdare. I övrigt pågår arbetet med att införa e-tjänster och förberedelser inför kontorsflytten till Kungsholmen samt inför omorganisationen. Länsstyrelsens rapport från inspektionen 2022 förväntas komma i november och årets inspektion sker den 28-29 november. Förvaltningen ligger efter med granskningen av årsredovisningar i uppdrag där ställföreträdare inte har begärt något arvode. Förvaltningen utreder därför om dessa redovisningar går att granska på ett enklare sätt.

Håkan Andersson redogör slutligen för den planerade omorganisationen. I dagsläget pågår samråd med personal och fackliga organisationer inför att slutligt beslut om omorganisationen tas den 17 november. Förslaget innebär att förvaltningen går från fyra till tre enheter. Omorganiseringen innebär inte några nedskärningar utan enbart att förvaltningen organiseras på ett annat sätt. Syftet är att ha en organisation som är hållbar över tid, där processer som hör ihop tillhör samma enhet och det finns en tydligare ansvarsfördelning än idag. Tanken är att samla funktioner för att få en verksamhet som bygger på funktion och inte person. Föreslagen ny organisation ska också effektivisera arbetet samt stödja de förändringar som sker i och med en digitalisering.

Enhetschef Anita Wirén Konstantis informerar om Optio. Planen är att Optio ska lämna över sina ärenden till förvaltarenheten, vilket Optio inte väntas sätta sig emot. Förvaltningen har dock inte påbörjat någon aktiv satsning med att flytta över ärendena ännu eftersom det är kö till förvaltarenheten. Förvaltarenheten behöver städa bland de ärenden de har för att se vilka ärenden som kan flyttas tillbaka till ideella ställföreträdare. Idag har enheten cirka 60 ärenden och har meddelat att de innan årets slut kan ha totalt 75 ärenden. För årets tre kvartal har förvaltningen betalat 2,3 mnkr till Optio men kommer få tillbaka en del av detta genom de uppdrag där huvudmannen står för arvodet. Föregående år fick förvaltningen tillbaka cirka 0.5 mnkr.

Enhetschef Cecilia Höglund redogör för ett enskilt ärende som berör delat ställföreträdarskap och enhetschef Kristofer Gisslén redogör för ett ärende som rör uttagsmedgivande.

Anita Wirén Konstantis lämnar en rapport från hearingen om en central myndighet för överförmyndarverksamheten, som Justitiedepartementet höll den 25 september. Det diskuterades huruvida en ny myndighet borde vara egen, spridas ut på flera länsstyrelser eller placeras i en befintlig myndighet till exempel Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Föreningen Sveriges överförmyndare samt Sveriges kommuner och regioner förespråkar en egen myndighet (vilket också utredningen föreslår) eftersom att överförmyndarfrågor länge varit ett nedprioriterat område. Justitiedepartementet arbetar med att få fram en proposition under innevarande mandatperiod och har också meddelat att de är öppna för att ta in fler frågor från utredningen i detta snabbspår. I måndags skedde därför en digital hearing för överförmyndarna i Sverige och andra intresserade aktörer. Det diskuterades 18 förslag från utredningen att eventuellt lyfta fram i snabbspåret. Innan slutet av november ska de stora överförmyndarna, och eventuellt fler, komma in med en skrivelse till Justitiedepartementet med förslag att ta med i planerad proposition.

§ 7**Övriga frågor****Nytt datum för nämndsammanträde i november 2023****BESLUT**

Överförmyndarnämndens planerade sammanträde torsdagen den 23 november 2023 flyttas till torsdagen den 30 november 2023.

Ärendet

Nämndens nästa sammanträde är planerat till den 23 november 2023. Tiden sammanfaller med tiden för budgetdebatt i kommunfullmäktige där flera av ledamöterna ska närvara.

Förslag till beslut

Se under rubriken BESLUT.

Framlagda förslag till beslut

Ordföranden Fredrik Pettersson (S) föreslår att nämnden beslutar att flytta datumet för nämndsammanträdet den 23 november 2023 till den 30 november 2023.

Beslutsgång

Ordföranden finner att överförmyndarnämnden beslutar enligt framlagt förslag till beslut.

§ 8
Månadsrapport september 2023
ÖFF 2023/8**BESLUT**

Uppföljningen av ekonomi och verksamhet godkänns.

Ärendet

Nämndens budget för 2023 är 79,6 mnkr. Budgeten är indelad i två separata delar - gemensam förvaltning inklusive nämnd med 64,6 mnkr och arvoden med 15 mnkr. Budgetjustering har gjorts för friskvårdsbidrag med 0,1 mnkr och visar en nettobudget på 79,7 mnkr. Nämnden har också en investeringsbudget på 0,1 mnkr.

I enlighet med kommunfullmäktiges budgetföresättningar har nämnden utnyttjat möjligheten att, i samband med tertialrapport 2, begära 15 mnkr från den centrala medelsreserven för ökade arvodeskostnader.

Prognosen för förvaltningen inklusive nämnd visar budget i balans med stor osäkerhet. Förvaltningens ekonomi för året står inför en stor utmaning med kostnader som inte fanns med i budgeten för bland annat flytt och återställning av befintliga lokaler. Förvaltningen ansökte om budgetjustering på 0,3 mnkr i omstrukturerings- och utvecklingskostnader i samband med tertialrapport 2 samt en investeringsprognos på 1,3 mnkr för inventarier och relaterade kostnader inför flytten till de nya kontorslokalerna. Det kommer att krävas ekonomisk återhållsamhet av nämnden resten av året för att åstadkomma en budget i balans. Åtgärder vidtas. Prognosen för arvodeskostnader (ej ensamkommande barn) är 11,0 mnkr högre än budget, främst på grund av ökade ersättningar för arvoden. Prognosen för ensamkommande asylsökande barn bygger på antalet inskrivna barn i september och visar en helårsprognos på 2,0 mnkr. Antalet ärenden verkar inte öka. Prognosen för ensamkommande barn med uppehållstillstånd visar en prognos på 2,0 mnkr, även här bygger antalet på inskrivna ärenden i september, och även här ligger antalet ärenden jämt.

Förvaltningens förslag till beslut

Se under rubriken BESLUT.

Framlagda förslag till beslut

Ordföranden Fredrik Pettersson (S) föreslår att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Beslutsgång

Ordföranden finner att överförmyndarnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut.

Handlingar i ärendet

- ÖFF 2023/8-14 Månadsrapport september 2023

§ 9**Sammanträdesdatum för överförmyndarnämnden 2024**

ÖFF 2023/1197

BESLUT

Nämndens sammanträdesdatum samt datum för planeringsdag för 2024 godkänns enligt redovisat förslag.

Ärendet

Förslag till sammanträdesdatum enligt nedan utgår huvudsakligen från den tidsplan stadsledningskontoret normalt brukar ange för nämndernas arbete med bokslut och verksamhetsberättelse, uppföljning av budget, budgetunderlag samt verksamhetsplan. Samtliga sammanträden är förlagda till torsdagar i tekniska nämndhuset med start kl. 16.00.

Följande datum föreslås för nämndens sammanträden under 2024: 8 februari (*verksamhetsberättelse 2023*), 21 mars (*underlag för budget 2025*), 25 april, 23 maj (*tertiärrapport 1*), 13 juni, 22 augusti, 26 september (*tertiärrapport 2*), 24 oktober, 21 november, 12 december (*verksamhetsplan 2025*).

Förvaltningen föreslår att nämnden fastställer datum för planeringsdag för överförmyndarnämnden till den 8 februari 2024 i tekniska nämndhusets lokaler.

Förvaltningens förslag till beslut

Se under rubriken BESLUT.

Framlagda förslag till beslut

Ordföranden Fredrik Pettersson (S) föreslår att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Beslutsgång

Ordföranden finner att överförmyndarnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut.

Handlingar i ärendet

- ÖFF 2023/1197-1 Tjänsteutlåtande Sammanträdesdatum för överförmyndarnämnden 2024

§ 10**Bidrag till Stockholms läns god mans- och
förvaltarförening 2024**

ÖFF 2023/1189

BESLUT

Stockholms läns god mans- och förvaltarförening får ett bidrag med 70 000 kronor för verksamhetsåret 2024.

Ärendet

Stockholms läns god mans- och förvaltarförening bildades i slutet av 1980-talet och har under årens lopp fått ett visst ekonomiskt bidrag från staden. Organisationen är en fristående, ideell förening för gode män och förvaltare i Stockholms län, som bland annat erbjuder sina medlemmar utbildning och rådgivning.

Stockholms god mans- och förvaltarförening har ansökt om ett bidrag med 70 000 kronor för verksamhetsåret 2024.

Föreningen bedriver enligt överförmyndarförvaltningen en, för gode män och förvaltare i länet, värdefull verksamhet som också avlastar förvaltningens handläggare och kontaktcenter. Förvaltningen anser det vara angeläget att föreningen kan fortsätta att rekrytera fler av länets ställföreträdare som medlemmar och erbjuda sina medlemmar ett varierat kursutbud.

Förvaltningens förslag till beslut

Se under rubriken BESLUT.

Framlagda förslag till beslut

Ordföranden Fredrik Pettersson (S) föreslår att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Beslutsgång

Ordföranden finner att överförmyndarnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut.

Handlingar i ärendet

- ÖFF 2023/1189-2 Tjänsteutlåtande Bidrag till Stockholms läns god mans- och förvaltarförening 2024
- ÖFF 2023/1189-1 Bilaga Ansökan om verksamhetsbidrag från Stockholms läns god mans- och förvaltarförening

§ 11**Funktionshinderrådets protokoll 21 september 2023**

ÖFF 2023/9

BESLUT

Anmälan läggs till handlingarna.

Framlagda förslag till beslut

Ordförande Fredrik Pettersson (S) föreslår med instämmande från övriga ledamöter att nämnden lägger anmälan till handlingarna.

Beslutsgång

Ordföranden finner att överförmyndarnämnden lägger anmälan till handlingarna.

Handlingar i ärendet

- ÖFF 2023/9-22 Funktionshinderrådets protokoll 21 september 2023

§ 12
Borttagen på grund av sekretess
ÖFF 2023/131**Handlingar i ärendet**

- ÖFF 2023/131-13 Sammanfattning av ärenden där rätten gått förvaltningen emot inför oktobernämnd
- ÖFF 2023/131-14 Bilaga, Beslut tingsrätten

§ 13**Delegationsbeslut**

Inga delegationsbeslut anmäls.

Digitala signaturer

Detta dokument har signerats digitalt av följande personer

Namn	Datum
Fredrik Karl Gustav, Pettersson	2023-10-27
Ewa Elisabeth, Samuelsson	2023-10-28

Månadsrapport oktober 2023

8

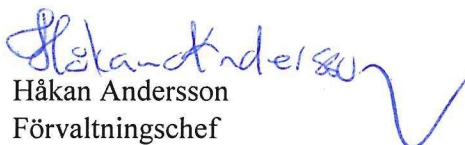
ÖFF 2023/8

ControllerDaniela Madriaga Bravo
Telefon: 08-508 29 723**Till**

Överförmyndarnämnden

Månadsrapport oktober 2023**Förslag till beslut**

Uppföljningen av ekonomi och verksamhet godkänns.

Håkan Andersson
Förvaltningschef**Bakgrund**

Nämndens budget för 2023 är 79,6 mnkr. Budgeten är indelad i två separata delar - gemensam förvaltning inklusive nämnd med 64,6 mnkr och arvoden med 15,0 mnkr. Budgetjustering har gjorts för friskvårdsbidrag med 0,1 mnkr. Efter omslutningsförändring på 0,3 mnkr för omstruktureringskostnad i samband med planerad kontorsflytt, samt prestationsförändring på 15 mnkr för ökade arvodeskostnader, visas en nettobudget på 95,0 mnkr. Nämnden har också en investeringsbudget på 0,1 mnkr.

Prognos Oktober månad

<i>(Belopp i tkr)</i>	<i>Rev Budget 2023</i>	<i>Utfall (tom okt)</i>	<i>Prognos kostnad 2023</i>	<i>Prognos intäkt 2023</i>	<i>Prognos Netto 2023</i>	<i>Avvikelse budget/ prognos 2023</i>
Gemensamt, förvaltningen (inkl. nämnd)	65 000	55 799	67 321	-313	67 008	-2 008
Arvoden	30 000	24 288	27 616	-623	26 992	3008
<i>Varav Arvoden</i>	0	21 757	24 357	-623	23 733	*
<i>Varav Arvoden EKB asyl</i>	0	1153	1481	0	1 481	*
<i>Varav Arvoden PUT/TUT/SFV</i>	0	1378	1778	0	1778	*
Netto	95 000	80 086	94 936	-936	94 000	1 000
Investering	0,1	0,2	1,3	0,0	1,3	-1,2

Prognosen för förvaltningen inklusive nämnd visar sammantaget på ett överskott med 1,0 mnkr. Den del som rör förvaltning och nämnd visar ett underskott på 2,0 mnkr. Den del som rör arvoden visar ett överskott på 3,0 mnkr.

Orsaken till att förvaltning och nämnd går med 2,0 mnkr i underskott är dels kostnader för kontorsflytt och dels kostnader på grund av fördröjning av införandet av nya ärendehanteringssystemet.

Flytten till nya kontorslokaler i Tekniska nämndhuset på Fleming-gatan 4 infaller vid slutet av året, vilket är tidigare än beräknat. Det innebär kostnader som inte fanns med i budgeten för bland annat flyttfirma, inredningskonsulter, inredning samt återställning av befintliga lokaler. Förvaltningen har försökt att hålla ner kostnaderna genom att ta med befintliga möbler och övrig utrustning och minimera inköp. Då lokalerna är 200 kvadratmeter större har det dock inte helt gått att undvika. Förvaltningen ansökte om budgetjustering på 0,3 mnkr i omstrukturering- och utvecklingskostnader i samband med tertialrapport 2 samt en justerad prognos för investering på 1,3 mnkr för inventarier och relaterade kostnader inför flytten till nya kontorslokalerna.

Orsaken till att kostnaderna för arvoden är lägre är att företaget Optio anlitas i lägre utsträckning än tidigare på grund av inrättandet

* = Ingen fördelning av budget, visar endast total avvikelse mot budget

av en förvaltarenhet som tar svårare ärenden istället.

Förvaltningen har 0,1 mnkr till investeringar i budgeten. Flytten innebär dock att investeringarna beräknas bli 1,3 mnkr. Det beror på att det under året framkommit att det inte finns någon arkivlokal i anslutning till förvaltningens nya lokal. Då förvaltningen inte är digitaliserad behöver handläggarna ha tillgång till pappersakter. För att dessa ska förvaras säkert har förvaltningen varit tvungen att köpa in brandsäkra aktskåp som är mycket dyra.

* = Ingen fördelning av budget, visar endast total avvikelse mot budget

Funktionshinderrådets
protokoll 19 oktober 2023

9

ÖFF 2023/9

Protokoll funktionshinderrådet

Närvarande:

Ordförande	Torbjörn Dacke (HSO/FUB)
Ledamöter	Gunnar Sandström (SRF) Gunilla Antemar (HSO/Neuro) Niklas Bjurström (HSO/Epilepsi föreningen i Stor-Stockholm) Micaela Kedhammar (Attention) Nils Duwähl (DHR) Elsa Brunemalm (SDF) ledamot
Tjänstemän	Veronica Wolgast Carstorp, socialförvaltningen Linda Hamnes, äldreförvaltningen Lisa Gagnerud, socialförvaltningen Therese Englund, socialförvaltningen
Frånvarande	Håkan Andersson, överförmyndarförvaltningen
Justerare	Gunilla Antemar (HSO/neuro)
Sekreterare	Therese Englund, socialförvaltningen

Tidpunkt:

Den 19 oktober 2023 klockan 14:00-16:00.

Förmöte för rådets ledamöter och ordförande startade klockan 13:30

Plats:

Äldreförvaltningen, Rum 270
Älvsjö Stationsgata 21
125 34 Älvsjö

Bilagor

Bilaga 1 - Bildspel Lisa Gagnerud – Råd för funktionshinderfrågor.pdf

Bilaga 2 - finansborgarrådets-forslag-till-budget-2024.pdf

1. Godkännande av föredragningslistan

Den utsända dagordningen godkändes.

2. Val av justerare och tid för justering

Torbjörn Dacke och Gunilla Antemar utsågs att justera dagens protokoll. Justeringar ska vara klar måndag förmiddag den 23 oktober 2023.

3. Genomgång av föregående protokoll

3.1. Protokollet läggs till handlingarna.

Rådets kommentarer:

Ett bra skrivet protokoll. På sidan 9 står det om uppföljning om en fråga som vi diskuterat innan:

”På stadens webb ”Hitta service” kan man söka vård- och omsorgsboenden med särskild språklig eller kulturell inriktning samt hitta information om vilka språk som talas i respektive hemtjänst, dagverksamhet och servicehus.”

Ett medskick från rådet är att de två vård- och omsorgsboenden i Stockholm inte är möjliga att hitta på ”Hitta service” inom hemtjänsten. Under ”Spår och kultur” kan man inte välja teckenspråk som alternativ.

4. Workshop – Lisa Gagnerud pratar om det nya arbetssättet för råden

Lisa Gagnerud visar ett bildspel (se bilaga 1).

Lisa Gagnerud börjar med att berätta om vad som står i instruktionerna från kommunförmäktige till funktionshinderråden och lite om vägledningen som stadsledningskontoret tagit fram för att få en gemensam påminnelse. Information om hur arbetet sett ut i rådet under 2023 och hur vi ska planera arbetet vidare under 2024.

Inför funktionshinderrådets möte träffas sekreteraren Therese Englund, Lisa Gagnerud och Veronica Wolgast Carstorp för att råd göra vilka ärenden som förvaltningar tycker är viktiga inför nästkommande möte. Efter det träffas Therese Englund, Lisa Gagnerud, Torbjörn Dacke och Niklas Bjurström för att komplettera med de ärenden som rådet tycker är viktiga.

Lisa Gagneruds tankar är att när man tittar på föredragningslistorna från alla nämnder är det mycket som är relevant, för att personer med funktionsnedsättning finns naturligtvis inom de flesta verksamhetsområden. Därför har vi försökt plocka det viktigaste till rådet, men det är en balansgång. Vår bedömning är att motioner från oppositionen inte väger så tungt. Därför brukar inte vi lyfta de från förvaltningarnas håll.

Rådets kommentarer:

Rådets önskan är att få uppföljning inom de områdena/frågor de är remissinstans. Att få information vad som hänt/händer med detta.

Rådet vill få möjlighet ta del av, få lämna synpunkten eller förstå hur politiken och förvaltningarna tänker kring nästa års budget. Har tidigare haft en diskussion om uppdrag och ekonomiska förutsättningar i innevarandes budget.

Veronica Wolgast Carstorp kommenterar att finansborgarrådets förslag till budget har kommit där de ekonomiska förutsättningarna är presenterade och de kommer vi inte kunna ha synpunkter på utan det är något som vi måste förhålla oss till. Sedan tas budgetdebatten i slutet av november/början av december.

Rådet kommer att träffa presidiet för socialnämnden efter att budgeten beslutad. Därmed finns det ingen möjlighet att påverka budget vid just det tillfället

Förslaget för budget läggs till protokollet (se bilaga 2).

För att få förståelse för budgeten kan vi be Astrid Thornberg om hon kan hjälpa till att tolka dokumentet.

Rådet kommenterar är att det kanske vore bra att vårt funktionshinderråd har ett utbyte med kommunstyrelsens funktionshindersråd. Det rådet har tanken att man ska ha en övergripande syn på budgeten.

Rådet berättar långt tillbaka var det så att när socialförvaltningen fattat sitt beslut om budgeten brukade rådet få en föredragning av ekonomichefen.

Veronica Wolgast Carstorp berättar att det självklart går att få en föredragning på socialförvaltningens ekonomi. Det är bra att då komma ihåg att stora delar av de personer som rådet representerar sitter ute på stadsdelsförvaltningarna. Vi kan bara prata om våra uppdrag och vår ekonomi i våra fackförvaltningar.

Linda Hamnes instämmer.

Efter diskussioner i mindre grupper om vad som fungerat bra och vad som kan bli bättre framkom det från rådet:

- *Funktionsrätt Stockholm hade en sammandragning härom veckan om hur förändringsarbetet går i de olika funktionshinderråden. Förändringsarbetet ser lite olika ut i de olika råden. En del har kommit lite längre. Ambitionen att det ska fungera finns i alla råd.*
- *Rådet uppskattar väldigt mycket att de får tid men att det också är mer tidskrävande arbete.*
- *Tappat lite struktur men det kanske är priset för att vara en remissinstans?*
- *Rådet upplever att vi blir lyssnade på.*
- *Två nya rådsmedlemmar detta år.*
- *I praktiken finns tiden för en del av rådsmedlemmarna men de olika specifika funktionsnedsättningarna gör det svårt.*
- *Med ganska små insatser skulle det gå att göra det lättare att känna att man har översikt och kunna prioritera.*
- *Verksamhetsplanen fick vi väldigt sent i år. Rådet hann inte kommentera på det innan det var i processen.*

- *Rådet känner att det är sårbart i funktionshinderrådets styrelse. Att det hänger mycket på att Torbjörn Dacke är engagerad. Hur ska vi kunna öka ansvaret/delegera ut till andra i styrelsen?*
- *Hur ser beslutsordningen ut.*
- *Rådet önskar en halvårsrapport eller verksamhetsberättelse där rådet tar eget ansvar för hur arbetet fortsätter med det som diskuterats på rådens möten, genom att kolla på de senaste protokoll.*
- *Bättre med ett mindre ärendeflöde. Det är mer överskådligt nu.*
- *Vill gärna komma in tidigare i processen vid remisser.*

Veronica Wolgast Carstorp svarar på kommentaren ”verksamhetsplanen fick vi väldigt sent i år”.

Finansborgarrådets skickar ett förslag, där vi som förvaltning svarar på hur vi ska ta oss an den. Om det finns möjlighet för oss att skicka ut den så kolla då gärna igenom den och maila oss vad som är intressant och vad ni tänker så har vi det med oss för att ta det vidare i rådet. Det kommer att vara kort om tid för att läsa igenom verksamhetsplanen.

Rådet ställer sig positivt till detta. Att allt de vill är att få en ärlig chans att få bidra.

Lisa Gagnerud presenterar olika förslag till fokusområde.

Rådet tycker att alla förslag på fokusområde är mycket bra och det är frågor som rådet brinner för.

Rådet besitter stor kunskap inom olika områden och vi vill bidra till en förbättring inom dessa.

Rådet tycker att vi ska försöka bevaka alla föreslagna fokusområden under året.

Rådet lyfter problemet med risken med att olika intresseområden "klyver samhället" och rådet vill bidra till att det blir bättre.

Torbjörn Dacke nämner att det är fler fokusområden som hanteras "Utkast/förslag - Riktlinjer för handläggning enligt LSS och SoL september 2023". Han menar även på att flera fokusområden går in i varandra. Som till exempel gode män/förvaltare och digitalisering.

Linda Hammes berättar att äldreförvaltningen arbetar med ett uppdrag som rör kvalitetsutveckling på vård- och omsorgsboende. Uppdraget handlar om att öka äldres möjligheter till delaktighet och inflytande samt personalens möjligheter och kompetens att kunna ta tillvara på det.

I arbetsgruppen ingår deltagare från KPR (kommunala pensionärsrådet) och äldreförvaltningen vill komplettera gruppen med personer som kan ha fokus på äldre med funktionsnedsättning.

Rådet föreslår Niklas Bjurström till arbetsgruppen.

5. Socialnämnden

5.1. Föredragningslista socialnämnden 2023-10-24

Rådet har ingen kommentar.

5.11. Tillämpningsanvisningar för sysselsättning inom socialpsykiatri

Rådet har ingen kommentar.

5.15. Rapportering av ej verkställda beslut enligt Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt Socialtjänstlagen (SoL), kvartal 2 år 2023

Rådets kommentar:

Vi ser en viss ökning av ej verkställda beslut.

Rådet undrar om man nu måste välja utförare numera?

Rådets tankesätt är: Vill man inte välja ska man få kommunen. Har man en tidsgräns?

Veronica Wolgast Carstorp svarar att man har rätt att inte välja och då finns det ett ickevalsalternativ som är det kommunala. Skulle man vilja välja men behöver mer tid att göra det kan man inte ge det kommunala alternativet. Det finns ingen tidsgräns.

Rådet undrar varför det är en ökning?

Veronica Wolgast Carstorp kan inte bidra med mer än det som de försökt sig på i analysen. Staden har försökt göra reklam för att nå ut till fler personer.

Rådet undrar om många avstår och tackar nej för att det är fel insatser? Hur ser tjänsterna ut? Hur tar man vara på kritiken?

Linda Hamnes svarar att det är servicehus främst där man tackar nej många gånger på grund av att de har specifika önskemål. Det är svårt för man har behov men det är en flytt och då är det många som tänker att de "klara sig lite längre hemma".

6. Äldrenämnden

6.1. Föredragningslista äldrenämnden 2023-10-24

Rådet har ingen kommentar.

6.7. Fördelning av medel för att motverka ensamhet genom kulturaktiviteter

Rådets kommentar:

Hur styr man upp att alla medborgare som har dessa behov får tillgång till detta. Hur ser den centrala styrningen ut och har ni problem med att medel hamnar i stadsdelar där de inte används rätts?

Linda Hamnes svarar att de bevarar lite medel för att göra stadsövergripande för att det ska komma alla till godo. Man kan också ansöka om medel där man specificerar vad man tänkt göra och då görs det en uppföljning efter ett år. Det är ett sätt att styra.

Ibland kan förvaltningen rikta det mer. Just nu har äldreförvaltningen ”matlyftet” där de fördelar ut medel också där årets fokus ska vara sårbara grupper, då förvaltningen ser att det behövs göras mer kring mål och måltider.

Rådet undrar hur redovisningen vid uppföljningen ser ut och finns det krav för hur mycket man ska ha gjort av det man lovat?

På Stockholms stads hemsida kan man se att det är olika motiverat, det finns bara en aktivitet som har fått medel som riktat sig mot döva brukare. De har fått 1 % av pengarna. Kan döva äldre och dövblinda äldre få mer medel? Har ni tittat på detta i några parametrar när ni gått igenom det här när de ansökt?

Linda Hamnes svarar att återkoppling sker via en enkät som äldreförvaltningen. När det gäller fördelningen behöver hon hjälp i frågan då hon inte kan den så bra. Hon ber om att få återkomma.

Rådet undrar om man kan få ledsagning till dessa aktiviteter.

Rådet undrar hur man når ut till de personer som sitter hemma isolerade?

Linda Hamnes berättar att man använder sig utav äldrelotsar, digitala fixare där man får personer som kommer och hjälper

till med de digitala hjälpmedel man har, grannar och lite andra olika sätt. Måltidsupplevelsen har man tagit med sig mat hem till personerna för att de ska slippa ta sig någonstans. Äldreförvaltningen tar emot alla tips från rådet.

Gunnar Sandström undrar hur man kan säga att man inte kan ersätta ett behov med dessa medel. Han menar på att det inte ska ersätta ledsagartimmar utan att det ska vara timmar som går utöver de timmar man givits för de behov man har. För att förbättra tillvaron för alla.

Linda Hamnes förklarar att en enskild person inte kan få medel för att ersätta en insats.

6.9. Anmälan av ej verkställda beslut enligt 4 kap 1 § SoL, kvartal 2 2023

Rådet hänvisar till punkt 5.15. och kommentaren på den punkten.

7. Överförmyndarnämnden**7.1. Föredragningslista överförmyndarnämnden 2023-10-26**

Rådet har ingen kommentar.

8. Remiss gällande Program för tillgänglighet och delaktighet 2024-2029

Rådets kommentarer:

Rådet tycker programmet är övergripande välskrivet.

Positiva formuleringar. Finns en oro för trycket som finns för att göra FN-konventionen ska göras till lagstiftning. Men att vår lagstiftning vi har nu är mer generös.

Veronica Wolgast Carstorp svarar att dokumentet inte kommer från förvaltningarna utan från stadsledningskontoret. Därför ska svar på remissen skickas till Astrid Thornberg.

Rådet tycker att programmet borde precisera mer kring att utsättas för brott och våld. Nu känns det som de menas bara fysiskt våld, vad händer med bedrägerier och annat? Kan man hjälpa våra mest utsatta grupper där?

Intersektionellt finns med och det är något som lyfts så det är bra att det är med nu.

I startstycket står det "om man upplever att man har en funktionsnedsättning", det är samhällets som skapar funktionsnedsättningen. Rådet tycker att det vore bra om det stod något om detta på första sidan i programmet.

Rådet lyfter punkten om Våld i nära relation. Något som saknas i programmet.

9. Utkast/förslag - Riktlinjer för handläggning enligt LSS och SoL september 2023

Rådets kommentarer:

Rådet håller samlat alla synpunkter för ett svar till Hanna Rossetti.

Rådet anser att det är en positiv förändring. Generellt ser det bra ut. Rådet vill ha en bevakning på dokumentet.

Rådet undrar hur stadsdelarna kommer att följa detta dokument?

Veronica Wolgast Carstorp berättar att det är bra att följa men svårt för oss på socialförvaltningen att komma åt det på ett bra sätt. Men något som man får hjälpas åt med.

Rådet reflekterar över beslutstiderna nämns i introduktionen. När det gäller ledsagning är det regelmässigt så att i staden beslutas det om ett år beslutsgiltighet. Det finns en utbredd ångest inför de nya besluten för ledsagning. Man vågar inte ansöka om hemtjänst för då tror medlemmarna att de ska få nedskurna timmar på ledsagningen. Medlemmarna vågar inte söka särskilt boende för då vet dem att ledsagningen försvinner. 1 år är lite fånigt. Staden hinner inte själva med att klara det här 1 året. Det känns som en liten sak att kunna följa för att se om något kan förändras och således begränsa ångesten.

10. Anmälningssärenden/Övrigt

Gunnar vill ha en ledsagare till nästa fysiska möte.

Ordförande tackar för ett bra möte och avslutade mötet.

Anmälan av yttrande över
snabbspår SOU 2021:36

11

ÖFF 2023/1649

Handläggare

Håkan Andersson

Telefon: 08-508 229 712

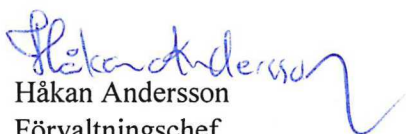
Till

Överförmyndarnämnden

**Yttrande över SOU 2021:36,
Ställföreträdarutredningen**

Överförmyndarförvaltningen i Stockholms stad ansluter sig till Sveriges Kommuner och Regioners förslag om snabbspår när det gäller SOU 2021:36, ställföreträdarutredningen enligt bilaga.

Förvaltningens yttrande anmäls till överförmyndarnämnden den 30 november 2023.

Håkan Andersson

Förvaltningschef

Överförmyndarförvaltningen

Stockholms stad

Bilaga till anmälan

ÖFF yttrande SOU 2021:36

Summering av förslag från SOU 2021:36 som bör kunna gå i ett "Snabbspår"

Undertecknade har efter mötet med justitiedepartementet 25 september 2023, där några av oss deltog, försökt samla de större aktörerna kring några av förslagen från SOU 2021:36 som vi bedömer är möjliga att föra fram i ett så kallat "snabbspår". Nedanstående punkter är avsnitt eller delar i utredningen där det finns en relativt stor samsyn kring frågan men där några delar kanske blivit ännu mer aktuella utifrån dagens situation.

Vi vill samtidigt understryka att såväl ett nationellt register för ställföreträdarskap och en central myndighet/aktör är viktiga delar för att få ett ännu bättre fungerande system kring ställföreträdarskap. Några avsnitt i SOU 2021:36 som bygger på att det finns en nationell myndighet/aktör eller ett nationellt ställföreträdarregister, är inte med i de gemensamma punkterna nedan.

Nedan är en enklare summering av några av de förslag som finns i utredningen som vi menar bör kunna föras fram i ett så kallat "snabbspår". För förslagen i sin helhet hänvisas till SOU 2021:36.

	Förslag	Kommentar
1	Språkliga ändringar + teknikneutral handläggning	Rimligt att språkliga ändringar i en rad paragrafer bör kunna genomföras. Vissa lagrum blir därmed enklare att läsa och mer begripliga. På samma sätt bör t.ex. en årsräkning kunna granskas och hanteras digitalt.
2	Sekretess kopplat till framtidsfullmakt	Det är rimligt att handlingar och uppgifter kring en framtidsfullmakt som förvaras hos myndigheter omfattas av sekretess.
3	Möjlighet att pröva men vid utlämning av handlingar till närstående (förslag på tillägg i 16:7 FB)	Bristen på sekretess kan göra att skyddad adress röjs eller att den som orsakat förvaltarskapet fortfarande kan få fullständig insyn i akten.
4	Ändrade begrepp. Att gå från dagens <i>förvalta egendom, bevaka rätt och sörja för person</i> , till <u>ekonomiska angelägenheter och personliga angelägenheter</u> .	Samma begrepp som i framtidsfullmakt. Bör göra uppdragen lite mer tydliga.
5	Att i lagtext skriva in att mindre ingripande åtgärder ska vara prövade/uttömda innan det blir aktuellt med ett ställföreträdarskap.	Kan ses som en kodifiering av praxis (se t.ex. NJA 2022 s. 623) även om det dessvärre är nödvändigt. Godmanskap ska bara tillkomma om det i rättslig mening behövs.
6	Icke tvistiga godmanskap förs över från tingsrätt till överförmyndare vid anordnande, jämkning och upphörande.	Flertalet tingsrätter kämpar med helt orimliga handläggningstider. Om ett ärende om godmanskap inleds hos överförmyndaren kan processen bli betydligt kortare i tid. Tingsrättens roll renodlas till att hantera tvister gällande ställföreträdarskap.
7	Inför legal grund för att anställa ställföreträdare	Professionella ställföreträdare är både nödvändigt och existerar redan i vissa fall.

8	Förtydligande i lagtext om samtycke krävs för att få en god man (om hen kan ge samtycke) samt att godmanskapet ska upphöra då samtycke inte längre finns.	Flera godmanskap tillkommer utan uttryckligt samtycke samtidigt som flera godmanskap kvarstår trots att samtycke återkallats. Författning behöver bli tydligare.
9	Huvudmannen i fokus. Tydligare och bättre information till huvudmannen, huvudmannens inställning eller förmodade inställning ska beaktas. Huvudmannens medel ska användas även till <i>välbefinnande i övrigt</i>	Viktiga delar för att stärka huvudmannen samtidigt som det behövs en reglering i lag gällande begreppet "guldkant". Behöver tydliggöras att ställföreträdare ska utgå ifrån huvudmannen i sina beslut.
10	Tydligare information till huvudman och ställföreträdare innan anordnande av ställföreträdarskapet. Detta ska dokumenteras.	Kommer medföra något färre uppdrag då det ibland finns felaktiga förväntningar på ett ställföreträdarskap. Bör kunna ge en bättre start på uppdrag och göra det lättare att följa upp ett ärende.
11	Inför krav på att en års/slutberättelse ska lämnas.	Det finns uppdrag där ställföreträdaren inte förvaltar någon egendom, varmed någon årsräkning inte inkommer. Med förslaget kommer det finnas minst en handling i varje akt där ställföreträdaren redovisat vad som skett i uppdraget. Ersätter dagens "redogörelse". Ska kunna vitesföreläggas.
12	Överförmyndaren ska kunna ersätta faktiska kostnader för upp till 2% av prisbasbeloppet utan underlag/kvitton	En administrativ lättnad för ställföreträdare och överförmyndare samtidigt som det behövs en lagreglering kring frågan.
13	Överförmyndaren får en skyldighet att göra åtalsanmälan till åklagare vid brott där fängelse är föreskriven påföljd (inklusive hot mot ställföreträdare)	Finns behov av tydlighet kring detta. Inklusive om det förekommer hot mot ställföreträdare.
14	Även försäkringsbolag och inkassobolag ska lämna upplysningar till överförmyndaren (tillägg i 16 kap 10a § FB)	Nödvändig förändring. Gäller särskilt barn som sätts i skuld eller där försäkringsmedel utbetalas eller placeras kopplat till ett försäkringsbolag.
15	Inför ordförandebeslut	Det tar ibland orimligt lång tid att entlediga en olämplig ställföreträdare eller att avgöra tveksamma beslut med mera.
16	Digitala framtidsfullmakter	Utredningens förslag kan medföra att framtidsfullmakter kan få större genomslag och gynna digitalisering inom området.

Yttrande över remiss av
”Program för tillgänglighet och
delaktighet för personer med
funktionsnedsättning 2024-
2029”

13

ÖFF 2023/1195

Handläggare
Nina Ohlsson Bolin**Till**
Överförmyndarnämnden

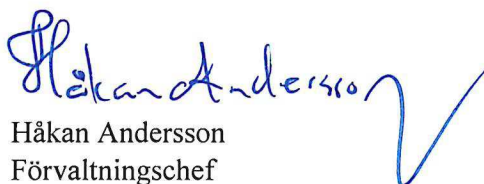
Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029

Remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Som svar på remissen hänvisar överförmyndarnämnden till förvaltningens tjänsteutlåtande.

Nämnden ställer sig därmed positiv till det reviderade programmet men vill särskilt lyfta fram vikten av att uppföljningen av funktionshinderfrågor görs ur ett helhetsperspektiv, att stadsledningskontoret tar ett ansvar för att underlätta samverkan och ge stöd åt verksamheter med mindre resurser samt att staden måste synliggöra samt kommunicera de yttre ramar som den kommunala verksamheten har att förhålla sig till.

Håkan Andersson
Förvaltningschef

Sammanfattning

Stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023 har reviderats och kommunstyrelsen har remitterat ett programförslag för åren 2024-2029. Programmet innehåller nio fokusområden som tar sikte på att förverkliga stadens vision och mål om att Stockholm ska vara en stad tillgänglig för alla. Utifrån ett funktionshinderperspektiv ska stadens nämnder och bolagsstyrelser precisera i sina verksamhetsprogram hur de kommer att arbeta med de olika fokusområdena samt hur arbetet ska följas upp. Alla verksamheter har också ett ansvar för att det finns tillräcklig kunskap i organisationen om programmet.

Nämnden ställer sig positiv till det reviderade programmet men vill lyfta fram några aspekter av både programmet och funktionshin-

dersarbetet i sin helhet, som nämnden tycker är extra viktiga att belysa. Den första aspekten är att nämnden vill belysa risken med att för stort fokus läggs på de parametrar som identifierats i programmet och tillhörande tillämpningsanvisningar. Det är viktigt att uppföljningen av funktionshindersarbetet ser till helheten. En för snäv och riktad uppföljning kan leda till en missvisande bild av en nämnd eller bolags arbete med funktionshinderfrågor. Den andra aspekten är att nämnden vill lyfta fram vikten av att stadsledningskontoret tar ett fortsatt ansvar för att driva dessa frågor framåt samt underlätta samverkan inom staden. Gemensamma lösningar borde eftersträvas där detta är möjligt och utbildning och information borde tillhandahållas från central nivå. Som tredje aspekt vill nämnden belysa att det är viktigt att synliggöra vilka yttre ramar som enskilda nämnder och bolag har att förhålla sig till och vilka åtgärder som överhuvudtaget är möjligt för enskilda verksamheter att vidta. Detta är viktigt både i den interna uppföljningen inom staden samt i kommunikering med externa parter. Avslutningsvis vill nämnden lyfta fram att det behöver finnas en förståelse för att olika nämnder och bolag har olika förutsättningar beroende på antal medarbetare, tid och budget samt att förväntningar som är helt rimliga för vissa verksamheter kan vara helt orimliga för andra verksamheter. För att dessa verksamheters funktionshindersarbete inte ska bli lidande och stadens lägsta nivå för låg behöver dessa verksamheter ges extra stöd från centralt håll.

Ärendet

Kommunstyrelsen har reviderat stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023. Programförslaget bifogas (*bilaga 1*) liksom stadsledningskontorets tjänsteutlåtande (*bilaga 2*). Det reviderade programmet har i stort behållit sin nuvarande struktur och innehåll. Områden som dock har lyfts fram tydligare i denna revidering är bland annat barnperspektivet, hur programmet bidrar till stadens arbete med agenda 2030 samt den särskilda utsattheten för våld och diskriminering. Rätten till en fungerande bostad har också brutits ut och blivit ett eget fokusområde i det nya programmet. Det nya programmet innehåller därmed nio fokusområden mot det tidigare programmets åtta.

Programmet är i stort uppdelat i fyra olika delar där första delen beskriver utgångspunkter för programmet och olika utmaningar som finns när det gäller rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i samhällslivet på jämlika villkor utan diskriminering. Den andra delen beskriver vad ett funktionshinderperspektiv är och hur stadens nämnder och bolagsstyrelser ska använda det i arbetet med programmet. Den tredje delen pekar ut fokusområden som är prioriterade för staden att arbeta med. Den fjärde delen beskriver ansvar

för genomförande och hur uppföljning ska göras samt olika arbets-sätt och verktyg som har visat sig vara användbara i funktionshin-derspolitiskt arbete.

Programmet ska användas av stadens nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att identifiera, förebygga och undanröja de hinder för delaktighet som bristande tillgänglighet och ojämlika levnadsvillkor medför för personer med funktionsnedsättning. De nio fokusområ-dena tar sikte på att förverkliga stadens vision och mål om att Stockholm ska vara en stad tillgänglig för alla.

De nio fokusområdena är:

1. Rätten till utbildning och få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen.
2. Rätten till arbete och försörjning.
3. Rätten att kunna ta del av den fysiska miljön och garanteras säkerhet i kris.
4. Rätten till en fungerande bostad.
5. Rätten till information och kommunikation samt tillgång till ny teknik.
6. Rätten till bästa möjliga hälsa.
7. Rätten till individuellt stöd.
8. Rätten till kultur och fritid.
9. Rätten att delta i demokratin.

Nämnder och bolagsstyrelser har ett identifierat ansvar för olika fo-kusmål beroende på fokusmålets relevans med hänsyn till den egna verksamheten. De fokusområden som Överförmyndarnämnden har ett identifierat ansvar för är fokusområde 2,3,5,6 och 9. Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att genomföra och förverkliga pro-grammet. Detta görs inom ramen för ordinarie planering och upp-följning. Det innebär konkret att nämnder och bolagsstyrelser har ett ansvar för att:

- i verksamhetsplanerna precisera hur de kommer att arbeta med och följa upp programmets fokusområden. Här avses de fokusområden som den egna nämnden eller bolagsstyrelsen har ett identifierat ansvar för enligt programmet.
- systematiskt planera, utföra, följa upp, analysera och åtgärda brister som identifieras så att valda indikatorer och aktiviteter leder till verksamhetsutveckling.
- ta fram och följa upp aktiviteter och indikatorer i samråd med sina respektive råd för funktionshinderfrågor.
- säkerställa att det finns tillräcklig kunskap i organisationen för arbetet med programmet.
- beakta funktionshinderperspektivet i kontakt med andra ak-törer så som vid samverkan med andra myndigheter eller som krav vid offentlig upphandling och bidragsgivning.

Vid verksamhetsplaneringen kommer nämnder och bolag få hjälp av tillämpningsanvisningar som kommunstyrelsen ansvarar för att ta fram. Tillämpningsanvisningarna ska ge förslag till indikatorer och aktiviteter samt instruktioner på hur dessa kopplas till stadens system för integrerad ledning och styrning (ILS). Tillämpningsanvisningarna genomgår just nu revidering och finns ännu inte att tillgå i omarbetad version.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontorets välfärdsavdelning där arbetet har letts av Funktionshindersombudsmannen. Synpunkter har inhämtats från stadens funktionshindersråd, Myndigheten för delaktighet (MFD), stadens nätverk inom fysisk tillgänglighet samt från kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor.

Kommunstyrelsen har remitterat förslag till program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 till samtliga stadens nämnder, Stockholms stadshus AB samt till ett stort antal funktionshindersråd och funktionshindersorganisationer för yttrande senast den 12 december 2023.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Överförmyndarnämnden är positiv till att det utformas styrdokument och tillämpningsanvisningar för arbetet med funktionshinderfrågor inom staden. Det ger vägledning och verktyg till stadens nämnder och bolagsstyrelser för att arbeta med funktionshinderfrågor på ett strukturerat och enhetligt sätt. Det är viktigt att dessa frågor prioriteras och att det råder samsyn inom staden kring frågornas innebörd. Nämnden vill dock särskilt lyfta fram några aspekter av både programmet och funktionshindersarbetet i sin helhet, som nämnden tycker är extra viktiga att belysa. Dessa redogörs för här nedan.

Uppföljningen av funktionshindersarbetet måste se till hela verksamheten. Överförmyndarnämnden tycker att stadens ambitioner med att utforma ett konkret och tydligt system för hur arbetet med funktionshinderfrågor ska planeras och följas upp är mycket positivt. Både programmet i sig samt framtida tillämpningsanvisningar är ett bra stöd för stadens nämnder och bolag och hjälper till att bryta ned och konkretisa hur dessa frågor kan angripas och formuleras. Nämnden vill dock belysa risken med att för stort fokus läggs på de parametrar som identifierats i programmet och tillämpningsanvisningarna. Med detta menas de specifika fokusområdena, det utpekade ansvaret för fokusområdena samt förslag på aktiviteter och indikatorer inom dessa fokusområden. Det är viktigt att både den interna samt centrala uppföljningen av funktionshindersarbetet ser till helheten. Risken är att uppföljningen avseende nämnder och

bolags funktionshindersarbete annars blir för stelbent. En för snäv och riktad uppföljning kan leda till en missvisande bild av en nämnds eller bolags arbete med funktionshinderfrågor. Överförmyndarnämnden har endast ett utpekat ansvar för fem av de nio fokusområdena men är berörd av funktionshinderfrågor genomgående i sin verksamhet. Nämnden ansvarar för att rekrytera samt utöva tillsyn över ställföreträdare. De flesta som har ställföreträdare har det på grund av någon form av kognitiv funktionsnedsättning. En ställföreträdarens roll är att företräda den som på grund av sina funktionsnedsättningar saknar förmåga att företräda sig själv. En ställföreträdare bevakar personens rätt, förvaltar dess egendom och sörjer för dess person utifrån omfattningen på sitt förordnande. Att säkerställa en persons rättigheter och delaktighet i samhället trots personens funktionsnedsättningar är således själva kärnan i en ställföreträdarens uppdrag. Överförmyndarnämnden utövar tillsynen över att det uppdraget utförs på ett korrekt, tillfredställande och lämpligt sätt. Ett funktionshinderperspektiv genomsyrar på sätt, direkt som indirekt, hela nämndens verksamhet. För att följa upp och utvärdera nämndens arbete med funktionshinderfrågor är det därför viktigt att se till helheten för att ge en rättvisande bild, inte bara till vissa specifika fokusområden, aktiviteter eller indikatorer.

Stadsledningskontoret måste ta ett ansvar för att driva arbetet framåt och underlätta samverkan inom staden. Nämnden ser mycket positivt på att det finns ett gemensamt styrdokument inom staden som hjälper staden att samverka kring arbetet med funktionshinderfrågor. Det är viktigt att dessa frågor har en likvärdig hantering och prioritering inom staden. Först när alla stadens verksamheter och bolag håller en hög funktionshindersanpassad standard kommer individerna uppleva staden som en medveten och anpassad stad. Staden behöver därför gemensamt arbeta med att den lägsta nivån ska vara hög. I det arbetet är samverkan mycket viktig. Nämnden tycker därför att det är viktigt att stadsledningskontoret, vid sidan av programmet, fortsätter informera och belysa om dessa frågor samt underlättar för stadens verksamheter på olika sätt. Gemensamma lösningar borde eftersträvas där detta är möjligt. Utbildning, information och verktyg för samverkan borde tillhandahållas från central nivå. Här bör även samverkan utanför staden med relevanta förbund och intresseorganisationer underlättas. Ett mycket viktigt ben i arbetet med funktionshinderfrågor är samverkan med de personer som är berörda av detta arbete. En god samverkan hjälper staden att rikta arbetet till de områden där behovet är som störst, samt prioritera åtgärder som har störst nytta. En god samverkan hjälper också till att sprida information om staden och stadens förutsättningar att tillgodose de behov som finns vilket bidrar till en mer gemensam förståelse för vilka utmaningar som staden står inför i sitt funktionshindersarbete.

Staden måste synliggöra och kommunicera de begränsningar som olika verksamheter har att förhålla sig till. Vilka utmaningar som stadens olika verksamheter står inför i sitt funktionshindersarbete är även viktigt att belysa inom staden och uppföljningen av detta arbete. Även om viljan är stor har alla verksamheter yttre ramar för sin befogenhet som de behöver förhålla sig till. Överförmyndarnämnden kan exempelvis ha synpunkter på en ställföreträdarens utövande av sitt uppdrag men kan fortfarande bara vidta åtgärder som ryms inom ramen för lagstiftningen. Nämnden är en tillsynsmyndighet och inte en uppdragsgivare med möjlighet att detaljstyra hur en ställföreträdare utför sitt uppdrag. Stadens ambitioner i funktionshinderfrågor ska vara höga. Det är dock viktigt att belysa vilka yttre ramar som enskilda nämnder och bolag har att förhålla sig till och vilka åtgärder som överhuvudtaget är möjligt för enskilda verksamheter att vidta. Även här är samverkan inom staden viktig. I vissa situationer kanske en verksamhet inom staden kan ta vid funktionshindersarbetet där en annan inte längre har möjlighet. På så sätt får vi ett anpassat Stockholm där övergången mellan olika verksamheter upplevs som sömlöst.

Olika verksamheter har olika förutsättningar. Utöver att staden från central nivå behöver hjälpa till med samverkan och gemensamma lösningar inom staden behöver det även finnas möjlighet till stöd för nämnder och bolag med mindre resurser. Det behöver finnas en förståelse för att olika nämnder och bolag har olika förutsättningar beroende på antal medarbetare, tid och budget och att förväntningar som är helt rimliga för vissa verksamheter kan vara helt orimliga för andra verksamheter. För att dessa verksamheters funktionshindersarbete inte ska bli lidande och stadens lägsta nivå för låg behöver dessa verksamheter ges extra stöd från centralt håll. Det kan både vara i form av gemensamma lösningar som alla kan ta del av men också riktat stöd i form av information, utbildning och kontaktpersoner till mindre nämnder och bolag.

Bilagor

1. Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029.
2. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande (dnr KS 2023/791)

Stockholms
stad

Innehållsförteckning

Inledning	4
Utgångspunkter för programmet	5
Begreppet funktionsnedsättning	6
FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ..	6
FN:s Barnkonvention	7
Agenda 2030	7
Lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd.....	7
Skillnader i levnadsvillkor.....	9
Målet jämlika villkor.....	11
Ett funktionshindersperspektiv i arbetet.....	12
Skapa lösningar med universell utformning.....	13
Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten	13
Använd individuella stöd och lösningar	13
Förebygg och motverka diskriminering.....	14
Fokusområden	16
1. Rätten till utbildning och att få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen	17
2. Rätten till arbete och försörjning	18
3. Rätten att kunna ta del av den fysiska miljön och garanteras säkerhet i kris	20
4. Rätten till en fungerande bostad.....	23
5. Rätten till information och kommunikation samt tillgång till ny teknik..	25
6. Rätten till bästa möjliga hälsa	26
7. Rätten till individuellt stöd	27
8. Rätten till kultur och fritid	29
9. Rätten att delta i demokratin.....	30
Genomförande och uppföljning	31
Ansvar för genomförande	31
Ansvar för uppföljning	32
Ansvar för kunskap	33

Arbetsätt och verktyg	34
Kunskap är en förutsättning i arbetet med programmet.....	34
Tillämpning av lagar och föreskrifter	34
Krav i offentlig upphandling	35
Krav i bidragsgivning	35
Samverkan och aktiv involvering.....	35
Tillgänglighetsbeskrivning	36
Begrepp och definitioner.....	37
Referenslista och webbplatser att besöka i arbetet med programmet	43
Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.....	45
Nämnders och styrelser ansvar för programmets olika fokusområden.....	47

Inledning

Stockholms stad ska vara en stad där personer med funktionsnedsättning är fullt delaktiga i alla delar i samhället. Stadens verksamheter ska vara tillgängliga och involvera målgrupper om vilka förbättringar eller förändringar vi kan och behöver göra. Såväl bemötandet och servicen som fysiska hinder är centrala för att skapa en stad för alla. Det är ett ständigt arbete och trots att mycket har genomförts måste det fortsatta arbetet präglas av stor beslutsamhet och kraft.

Programmet är ett styrdokument som stadens nämnder och bolagsstyrelser ska utgå från när de planerar och följer upp sitt arbete för att nå stadens mål om ett Stockholm som är tillgängligt för alla, där personer med funktionsnedsättning är fullt delaktiga på jämlika villkor som personer utan funktionsnedsättning, utan diskriminering.¹

Programmet bygger på FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, den nationella funktionshinderspolitiken och på stadens vision om ett Stockholm som är tillgängligt för alla och ett föredöme i skyddet av mänskliga rättigheter.

Den första delen beskriver utgångspunkter för programmet och olika utmaningar som finns när det gäller rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i samhällslivet på jämlika villkor utan diskriminering.

Den andra delen beskriver vad ett funktionshindersperspektiv är och hur stadens nämnder och bolagsstyrelser ska använda det i arbetet med programmet.

Den tredje delen pekar ut fokusområden som är prioriterade för staden att arbeta med. Alla nämnder och bolagsstyrelser ska i sin ordinarie planering precisera vilka aktiviteter de behöver genomföra inom de prioriterade områdena för att nå stadens mål och hur de ska samverka inom staden samt med andra aktörer.

¹ Programmet är en reviderad version av Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023 (dnr 171-1831/2016, KF 2018-05-28).

Den fjärde delen beskriver ansvar för genomförande och hur uppföljning ska göras samt olika arbetssätt och verktyg som har visat sig användbara i funktionshinderspolitiskt arbete.

Avslutningsvis beskrivs begrepp och definitioner. Här återfinns också en referenslista med underlag som använts i framtagandet av programmet och en förteckning över de olika artiklarna i FN-konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Allra sist finns ett schema över nämnders och bolagsstyrelserns ansvar för olika fokusområden.

Som komplement till programmet finns tillämpningsanvisningar som ger förslag till indikatorer och aktiviteter inom de olika fokusområdena för nämnder och bolagsstyrelser.

Utgångspunkter för programmet

Stockholms stads program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning bygger på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Agenda 2030, Europakonventionen, svensk lagstiftning, den nationella funktionshinderspolitiken och funktionshinderspolitiska mål.

Den etiska grunden för programmet är principen att alla människor är lika i värdighet och rättigheter. Programmet är rättighetsbaserat och har som övergripande mål att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska få sina mänskliga rättigheter förverkligade. Alla ska ha lika rätt till stadens skydd, stöd och service samt ges möjlighet att delta i alla delar av samhällslivet.

Åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering är grundläggande om människors lika värde ska respekteras. Staden ska aktivt förhindra att personer med funktionsnedsättning diskrimineras i den egna verksamheten, säkerställa tillgänglighet för alla och vara ett föredöme i skyddet av mänskliga rättigheter.

Hinder som motverkar delaktighet i omgivningen ska identifieras, förebyggas och undanröjas. Full delaktighet förutsätter också att personer med funktionsnedsättning inkluderas i stadens planering och beslutsprocesser på jämlika villkor som andra. Det är hela stadens ansvar att se till att ingen exkluderas och att alla människors kompetens tas tillvara.

Begreppet funktionsnedsättning

Med funktionsnedsättning avses en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur.² En funktionsnedsättning kan vara både synlig och dold för omgivningen.

En del föredrar och använder begreppet ”funktionsvariationer” före ”funktionsnedsättning”. Stockholms stad använder det rekommenderade begreppet och definitionen i Socialstyrelsens termbank, dvs. ”funktionsnedsättning”.

Ungefär 20 procent³ av Sveriges och stadens befolkning uppger att de har en funktionsnedsättning som påverkar det dagliga livet.⁴

Programmet omfattar alla personer som har en funktionsnedsättning; barn, unga, vuxna och äldre. Även anhörigas livssituation påverkas. Programmet berör därför en stor andel av stadens invånare, men också personer som besöker staden.

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning trädde i kraft i Sverige 2009. Den offentliga sektorn i landet har ett juridiskt ansvar att förverkliga innehållet i konventionen.⁵

Konventionen innehåller inte några nya mänskliga rättigheter, utan förtydligar *att* även personer med funktionsnedsättning ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter, på samma sätt som alla andra, och beskriver *vad* som krävs för att det ska vara möjligt.

Konventionen bygger på ett antal principer som exempelvis jämlikhet, icke-diskriminering, jämställdhet, delaktighet och tillgänglighet. Samtliga principer ska tolkas in i varje rättighetsartikel, som handlar om åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till sina mänskliga rättigheter.

² Socialstyrelsens termbank.

³ Variation finns mellan åldersgrupper och upplevelse av påverkan/svårigheter i det dagliga livet.

⁴ Folkhälsomyndighetens folkhälsorapportering och statistik, 2022

⁵ Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, prop 2008/09:28

FN:s Barnkonvention

År 2020 blev barnkonventionen även svensk lag⁶. Att barnkonventionen har blivit lag innebär att den är tillämplig på alla rättsområden och ska beaktas i domstolar och vid myndigheter i processer och ärenden som direkt eller indirekt påverkar barn.

Konventionen gäller för alla barn⁷ oavsett om barnet har en funktionsnedsättning eller inte men barn med funktionsnedsättning omnämns också särskilt i konventionen. Bland annat anges att ett barn med funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.⁸

Agenda 2030

Agenda 2030 genomsyras av ett rättighetsperspektiv som ska säkerställa alla individers politiska och medborgerliga samt ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. De 17 målen i agendan tar sikte på en hållbar utveckling, både för människor och för planeten. Genom att agera lokalt tar staden ansvar för och bidrar till att förbättra förutsättningarna för en globalt hållbar utveckling.

Målen är ömsesidigt beroende av varandra och synliggör att arbetet för social hållbarhet, inklusive rättigheter för personer med funktionsnedsättning, hänger ihop med arbetet för miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

I detta program har de mål och områden som identifierats som relevanta för gruppen personer med funktionsnedsättning samtidigt beaktat planeringen och genomförandet av agendan. Programmet är därför ett viktigt dokument i genomförandet av agendan.

Lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd

Det finns en mängd lagar, föreskrifter och allmänna råd som syftar till att säkerställa rättigheter och som reglerar kommunens skyldighet att förbättra tillgängligheten ur ett funktionshindersperspektiv

⁶ Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, 2018:1197

⁷ Bankonventionen definierar barn som varje människa under 18 år.⁷

⁸ FN:s Barnkonvention artikel 7

Regeringsformen (RF) anger att det allmänna ska verka för att alla ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det innebär till exempel att motverka diskriminering på grund av bland annat funktionsnedsättning.

Lagar som styr krav på tillgänglighet, icke-diskriminering och delaktighet är viktiga i arbetet med programmet. Plan- och bygglagen (PBL), arbetsmiljölagen och diskrimineringslagen reglerar till exempel krav på tillgänglighet och icke-diskriminering. Lagen om offentlig upphandling (LOU) anger att krav på tillgänglighet ska ställas vid upphandlingar.

I förvaltningslagen (2017:900) framgår att myndigheter ska se till att kontakter med enskilda blir smidiga och enkla. Till exempel ska en myndighet använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt när den har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala.⁹

Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (2018:1937) anger krav på tillgänglighet vid utformning av stadens digitala offentliga service till exempel e-tjänster, appar, stadens webb och dokument på den.

Europaparlamentets och rådets direktiv om tillgänglighetskrav, tillgänglighetsdirektivet, syftar till att ställa gemensamma tillgänglighetskrav för vissa produkter och tjänster.¹⁰

Enligt skollagen har elever som, på grund av en funktionsnedsättning, har svårt att uppfylla olika kunskapskrav eller kravnivåer ska ges stöd som syftar till att motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.¹¹

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänstlagen (SoL) samt övriga lagar som avser individuella behovsprövade stödinsatser ska bidra till delaktighet och självständighet på jämlika villkor för personer med funktionsnedsättning.

EU-rätten är också tillämplig, liksom internationella och europeiska konventioner och Europakonventionen.

⁹ Förvaltningslagen (2017:900) 13§

¹⁰ Genomförande av tillgänglighetsdirektivet, prop. 2022/23:42

¹¹ Skollagen, 3 kap 2 § 1

Skillnader i levnadsvillkor

En utgångspunkt i arbetet är kännedomen om skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen.

Uppföljningar från Myndigheten för delaktighet (MFD) visar att personer med funktionsnedsättning har generellt sätt sämre levnadsvillkor jämfört med den övriga befolkningen, även om personer med funktionsnedsättning inte är en homogen grupp och skillnader förekommer.¹²

Utbildningsnivån är ofta lägre hos personer med funktionsnedsättning än den övriga befolkningen och arbetslösheten är högre. Tillgång till egen försörjning är en avgörande faktor för övriga levnadsvillkor, även här har gruppen personer med funktionsnedsättning sämre förutsättningar än övriga befolkningen. I förhållande till övriga befolkningen saknar fler kontantmarginal¹³ för att täcka en oväntad utgift utan att behöva låna pengar, fler uppger att de har svårt att få ekonomin att gå ihop och unga med funktionsnedsättning har ofta sämre ekonomiska levnadsvillkor än andra jämnåriga.¹⁴

Personer med funktionsnedsättning har ofta svårare att komma in på bostadsmarknaden, har högre risk att utsättas för våld, hot eller bedrägerier och har generellt en sämre hälsa och psykiskt välmående än den övriga befolkningen. För kvinnor med funktionsnedsättning beskrivs genomgående sämre levnadsvillkor än för män med funktionsnedsättning.¹⁵

Ojämlika villkor skapar hinder för delaktighet

Ett av de främsta hindren inom *skolan* handlar om att många elever med funktionsnedsättning inte får det stöd de behöver och har rätt till i sin utbildning. Även bristande tillgänglighet i lokaler och kompetens bland personal är faktorer som påverkar. Vantrivsel, ökad risk för mobbning och att utsättas för kränkningar och fysiskt våld anges också som förklaringar att elever många gånger trivs sämre i skolan än sina klasskamrater.^{16 17}

¹² Myndigheten för delaktighet, Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022

¹³ Tillgång till 13 000 kronor för oförutsedda utgifter

¹⁴ Myndigheten för delaktighet, Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022

¹⁵ Ibid

¹⁶ Skolbarns hälsovanor 2021/22, Folkhälsomyndigheten

¹⁷ Skapa en trygg skola, MFD 2020

Personer med funktionsnedsättning deltar i mindre utsträckning på *arbetsmarknaden* än övriga befolkningen, vilket påverkar möjligheterna till försörjning och jämlika levnadsvillkor.

Sysselsatta personer med funktionsnedsättning har färre fasta heltidsanställningar och arbetar mer sällan i yrken med krav på fördjupad högskolekompetens samt i chefsyrken. En av tre personer med funktionsnedsättning har någon gång utsatts för diskriminering i arbetslivet.¹⁸ Svårast att etablera sig på arbetsmarknaden har unga med funktionsnedsättning som inte har fullföljt gymnasiet.¹⁹

På *bostadsmarknaden* redovisas skillnader som avser möjligheten att kunna få en bostad på jämlika villkor som andra.²⁰ Situationen påverkas av bristen på bostäder, både i det ordinarie bostadsbeståndet och i särskilda boendeformer, men också av bostadskostnaderna och av att många bostäder inte är fysiskt tillgängliga.^{21 22}

Hälsa är ett annat område där skillnader redovisas. Personer med funktionsnedsättning skattar sin hälsa sämre än befolkningen i övrigt. Det är vanligare att personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor uppger sämre hälsa i form av ångslan, oro eller ångest. Det är också mer vanligt att barn med funktionsnedsättning upplever sämre livstillfredsställelse och mer psykiska och somatiska besvär än sina jämnåriga kamrater i skolan.²³

En stor del av ohälsan kan även förklaras med faktorer såsom bristande tillgänglighet, brist på inflytande och delaktighet, nedsatt social samvaro samt ekonomisk otrygghet. Risken att utsättas för våld är större hos personer med funktionsnedsättning och de är också mer utsatta för brott. Överlag är riskökningen mer markant för kvinnor med funktionsnedsättning jämfört med män med funktionsnedsättning.²⁴ Barn och unga med funktionsnedsättning riskerar i högre grad att utsättas för alla typer av våld jämfört med andra barn och unga.²⁵

¹⁸ SCB, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022.

¹⁹ Arbetsförmedlingen

²⁰ Riktlinjer för bostadsförsörjning 2021-2024 Dnr KS 2020/791

²¹ Boende på (o)lika villkor SOU 2021

²² Boendepåplanen 2023-2033 Dnr SOF 2023/36

²³ Folkhälsomyndigheten, 2022

²⁴ Våld mot personer med funktionsnedsättning, MFD 2023

²⁵ Mer utsatta än andra, Stiftelsen allmänna Barnhuset, 2022

Även för *anhöriga* påverkas levnadsvillkoren. Anhöriga till personer med funktionsnedsättning drabbas oftare av ohälsa, sämre ekonomi och försämrad livskvalitet. Föräldrar till barn med funktionsnedsättning förvärvsarbetar i lägre utsträckning och har oftare akuta ekonomiska svårigheter.²⁶ Fler kvinnor än män går ner i arbetstid på grund av omsorgsansvaret.²⁷

Ett område som påverkar levnadsvillkoren och där det sker kontinuerlig utveckling är det digitala området. För personer med funktionsnedsättning har den *digitala delaktigheten* ökat, liksom för befolkningen i stort. Samtidigt visar nationella undersökningar att personer med funktionsnedsättningar har lägre tillgång till dator än befolkningen i övrigt. Internetanvändningen påverkas också av att personer med funktionsnedsättning har sämre privatekonomi jämfört med övrig befolkning. Dessutom påverkar svårigheter att använda digital utrustning, internet och tjänster såsom e-legitimation den digitala delaktigheten negativt. Sammantaget finns en risk att den digitala utvecklingen även bidrar till ett *ökat digitalt utanförskap* om inte hänsyn tas till alla användares behov.²⁸

Målet jämlika villkor

Att skapa jämlika villkor för personer med funktionsnedsättning kräver fortsatt utvecklingsarbete brett i staden och programmet fyller en central del i detta arbete.

Jämställdhet ingår som en viktig del, med syftet att utjämna skillnader i levnadsvillkor mellan flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.²⁹ Även anhörigas situation behöver uppmärksammas i detta hänseende. I alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning är det vidare nödvändigt att beakta barns rättigheter enligt FN:s barnkonvention.

²⁶ Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022, MFD, 2023

²⁷ Stöd till anhöriga, Vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen

²⁸ Uppföljning av funktionspolitiken, Strategi för systematisk funktionshinderspolitiken 2022, Myndigheten för delaktighet, 2023.

²⁹ Regeringens prop. 2016/17:188, Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken, 2017

Ett funktionshindersperspektiv i arbetet

I arbetet med tillgänglighet och full delaktighet i samhällslivet på jämlika villkor ska stadens nämnder och bolagsstyrelser använda ett funktionshindersperspektiv. Arbetet innebär att utgå från människors olikheter, olika förutsättningar, behov och önskemål och prioritera universella lösningar som fungerar för alla. Det ingår också att identifiera och åtgärda hinder för delaktighet i den befintliga miljön och säkerställa att inte nya hinder uppstår.

Hänsyn behöver tas till att människor kan ha nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn eller hörsel, dövhet, dövblindhet, nedsatt röst- och talfunktion, nedsatt kognitiv förmåga (till följd av olika funktionsnedsättningar såsom förvärvad hjärnskada, intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning), besvär i andningsorgan, allergier eller överkänslighet, psykisk ohälsa samt andra begränsningar eller variationer i funktionsförmåga.³⁰

Funktionshindersperspektivet innehåller fyra delar som är ömsesidigt beroende av varandra:

- principen om universell utformning,
- åtgärda befintliga brister i tillgängligheten,
- individuella stöd och lösningar samt
- förebygga och motverka diskriminering.

Åtgärder för att öka tillgängligheten kan, förutom det huvudsakliga syftet att undanröja hinder för delaktighet och förhindra diskriminering, ses som en investering för en hållbar utveckling. Lösningar som är bra för personer med funktionsnedsättning är ofta bra för alla och minskar behovet av specialanpassningar och dyra åtgärder i efterhand. Exempelvis gynnar en text skriven på klarspråk även andra målgrupper, till exempel nyanlända och en automatisk

³⁰ Mer information om olika funktionsnedsättningar finns bland annat hos Habilitering & Hälsa, www.habilitering.se/fakta-och-rad/kort-om-funktionsnedsattningar/

dörröppnare underlättar för den som kommer med barnvagn.
Skyltar med Pictogram³¹ underlättar för alla att kunna orientera sig.

Funktionshindersperspektivet ska användas i arbetet med alla av programmets fokusområden (se sidan x och framåt). Perspektivet kan liknas vid en tankemodell för att planera och utforma arbetet för varje fokusområde.

Funktionshindersperspektivet har fyra delar som beskrivs enligt nedan.

Skapa lösningar med universell utformning

Principen om universell utformning innebär att produkter, miljöer, program och tjänster utformas för att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning, utan behov av anpassning eller specialutformning. Det kan till exempel handla om stadens digitala system, informationstjänster, byggd miljö och allmänna platser, men också om bemötande. Det måste ske med medvetenhet om att funktionsförmågan bland de som bor i och besöker staden varierar, så att personer med funktionsnedsättning får möjlighet att verka i vardagen på samma villkor som människor utan funktionsnedsättning.³² Genom att göra rätt från början kan kostsamma åtgärder i efterhand undvikas.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten

Brister i stadens tillgänglighet som redan finns och som hindrar delaktighet måste identifieras och åtgärdas. Arbetet kräver systematik och långsiktighet. Brister identifieras genom att analysera tillgängligheten i verksamheter, miljöer, tjänster, produkter och system. Därefter kan åtgärder planeras och genomföras. För hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser gäller Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder.³³

Använd individuella stöd och lösningar

Individuella lösningar ska användas för att kompensera funktionsnedsättning eller brister i tillgänglighet som trots allt finns

³¹ Pictogram är ett visuellt språk utvecklat för personer som saknar eller har begränsad förmåga att tala, läsa och skriva.

³² Principen om universell utformning är en prioriterad inriktning i den nationella funktionshinderspolitiken (Regeringens proposition 2016/17:188, Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken)

³³ Boverkets föreskrifter BFS 2013:9

samt ge möjlighet till självständighet och delaktighet. Exempel på lösningar är färdtjänst, hjälpmedel, tolkning, anpassat arbete, särskilt stöd i skolan, personlig assistans, stöd i hemmet, särskilt boende, ledsagning eller bostadsanpassning. Besluten och det stöd som ges ska präglas av självbestämmande, rättssäkerhet och delaktighet. Jämställdhetsaspekter behöver uppmärksammas så att stöd och lösningar bidrar till att utjämna skillnader mellan flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning. Även för anhöriga behöver jämställdhetsperspektivet beaktas.

Personen det gäller ska så långt som möjligt vara delaktig i de beslut som fattas. För att skapa bästa möjliga förutsättningar för delaktighet måste information och kommunikation anpassas och göras tillgänglig för individen. Barn, unga, vuxna och äldre med funktionsnedsättning ska få det kommunikationsstöd som de behöver för att lättare kunna uttrycka sina åsikter.

Förebygg och motverka diskriminering

Att arbeta med att förebygga och motverka diskriminering handlar både om att förhindra att diskriminering sker och att agera när det händer.

Förbud mot diskriminering handlar om att förhindra att personer med funktionsnedsättning behandlas sämre, missgynnas och inte ges samma rättigheter och möjligheter som andra. Det ska också uppmärksammas att personer med funktionsnedsättning kan vara flerfaldigt utsatta, utifrån såväl funktionsnedsättning som kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och ålder.

Diskrimineringslagen innehåller en form av diskriminering som benämns bristande tillgänglighet. Det betyder att det är diskriminering om en person med funktionsnedsättning missgynnas för att tillgänglighetsåtgärder inte genomförts så att den personen kan komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning. Den som är ansvarig för en verksamhet till exempel en arbetsplats, idrottshall eller skola är skyldig att genomföra skäligen åtgärder för att verksamheten ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.³⁴ Den som låter bli att genomföra sådana åtgärder kan göra sig skyldig till diskriminering.³⁵

Vidare har begreppet intersektionell diskriminering fått ökad betydelse. Begreppet intersektionalitet innebär att olika

³⁴ Diskrimineringslag (2008:567)

³⁵ Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsyn över att denna lag följs

diskrimineringsgrunder och maktordningar påverkar varandra, kan förstärka utsattheten. Exempelvis diskrimineras alla med funktionsnedsättning av otillgänglig hälsorelaterad information, men när en blind kvinna nekas tillgång till preventivmedelsrådgivning begränsas hennes rättigheter både på grund av funktionsnedsättningen och på grund av kön. Det är detta som är intersektionell diskriminering.³⁶

Nära kopplat till diskriminering är stigmatisering. Stigmatisering innebär att en minoritetsgrupp i samhället pekas ut och tillskrivs nedvärderande och stereotypa egenskaper. Gruppen får låg social status och riskerar att diskrimineras. Att tillhöra en stigmatiserad grupp kan innebära stor stress och kan handla om att en individ t.ex. inte söker vård och stöd i den omfattning som behövs, eller har sämre förutsättningar i arbetslivet.

³⁶ Allmänna kommentarer nr 6 om jämlikhet och icke diskriminering, MFD, 2020

Fokusområden

Programmet omfattar olika fokusområden som stadens nämnder och bolagsstyrelser ska arbeta med genom att tillämpa funktionshindersperspektivet. Samtliga fokusområden tar sikte på kommunfullmäktiges mål³⁷ och vad som krävs för att förverkliga dem.

Under varje fokusområde beskrivs stadens ambitioner för det specifika området och de önskade effekterna för personer med funktionsnedsättning.

Gemensamt för arbetet inom samtliga fokusområden är att med hjälp av funktionshindersperspektivet identifiera, förebygga och undanröja hinder för full delaktighet i samhället och jämlikhet i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning, utan diskriminering.

Områdena kan ha olika relevans för olika nämnder och bolagsstyrelser (se Nämnders och styrelser ansvar för programmets olika fokusområden, sidan). Arbetet måste utformas med hänsyn till varje nämnds och bolagsstyrelses uppdrag. I det arbetet kan det bli aktuellt att styra med hjälp av indikatorer.

I programmets sista del beskrivs hur relevanta aktiviteter och indikatorer ska tas fram. Förslag finns också på olika arbetssätt och verktyg som har visat sig användbara i arbetet med att öka tillgängligheten och delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning (se Genomförande och uppföljning sidan samt Arbetssätt och verktyg, sidan).

I de följande avsnitten beskrivs de olika fokusområdena.

³⁷ Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga, där personer med funktionsnedsättning inkluderas och är fullt delaktiga i samhället på jämlika villkor som personer utan funktionsnedsättning, utan diskriminering.

Stadens mål knyter an till det nationella målet för funktionshinderspolitiken, som är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning, i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas (prop. 2016/17:188, Betänkande 2017/18: SoU5).

1. Rätten till utbildning och att få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen

Personer med funktionsnedsättning ska ha jämlika möjligheter till utbildning av hög kvalitet i stadens alla skolformer, utifrån egna förutsättningar och behov.

1.1 Utbildningsmiljöerna ska vara tillgängliga för alla

Elever med funktionsnedsättning inom stadens alla skolformer³⁸ ska få utbildning i tillgängliga utbildningslokaler och ges möjlighet att söka förskola, skola och vuxenutbildning utan diskriminering och på jämlika villkor som andra elever. Utbildningsmiljöerna ska vara anpassade så att alla elever, oberoende av ålder, könstillhörighet och funktionsförmåga, får likvärdig tillgång till utbildning.³⁹ De nya skolor som staden bygger ska vara tillgängliga för alla redan från början. I befintliga skolmiljöer ska tillgängligheten förbättras.

1.2 Nödvändigt stöd ska ges för att alla ska kunna tillgodogöra sig utbildning och nå kunskapsmålen

Elevers behov av särskilt stöd ska uppmärksammas och säkerställas så tidigt som möjligt inom förskolan och skolan. Elever med funktionsnedsättning ska få det stöd de behöver för att kunna nå kunskapsmålen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt.⁴⁰

Digitala plattformar som används i undervisningen ska vara tillgängliga för alla. De som behöver det ska få tillgång till extra anpassningar inom ramen för ordinarie undervisning eller särskilt stöd. Extra anpassningar kan till exempel vara ett anpassat schema, extra tydliga instruktioner, hjälp att förstå texter, digital teknik med anpassade programvaror, anpassade läromedel eller andra specialpedagogiska insatser. Rektorn ansvarar för att behov av särskilt stöd utreds och dokumenteras i ett åtgärdsprogram.⁴¹

³⁸ Stadens skolformer omfattar förskola, grundskola, gymnasieskola, vuxenutbildning, yrkeshögskola och SFI samt anpassad grundskola, anpassad gymnasieskola och Lärvox.

³⁹ Skollag (2010:800) och diskrimineringslag (2008:567)

⁴⁰ Elever som på grund av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla olika kunskapskrav eller kravnivåer ska ges stöd som syftar till att motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap 2 § 1 skollagen).

⁴¹ För vägledning se Specialpedagogiska skolmyndigheten

1.3 Lär miljön ska vara trygg och inkluderande

I arbetet med att undanröja sådant som hindrar att kunna delta i utbildning på jämlika villkor ingår att skapa en lärmiljö⁴² som är trygg och inkluderande, inne i och utanför klassrummet. Stöd utanför undervisningen kan till exempel innebära att anpassa måltider och måltidsmiljön samt stöd till återhämtning, inkludering och delaktighet under raster. Såväl pedagogiska som sociala och fysiska aspekter ska vägas in. Varje skola ska se till att det bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling⁴³ av barn och elever. Skolan är även skyldig att genomföra åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

1.4 Det ska finnas en väl fungerande samverkan

Det måste finnas en väl fungerande samverkan mellan olika skolenheter och skolformer samt mellan skolan och andra aktörer såsom habiliteringen och BUP. Skolan ska tidigt uppmärksamma behov av hjälpmedel eller tecken på ohälsa hos elever.

Artiklar i FN-konventionen

Artikel 7, 8, 9 och 24 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

2. Rätten till arbete och försörjning

I Stockholms stad ska personer med funktionsnedsättning kunna delta i arbetslivet eller i sysselsättning på jämlika villkor som andra och kunna försörja sig själva.

2.1 Tillgängligheten på stadens arbetsplatser ska öka

Staden ska arbeta aktivt med att öka tillgängligheten så att personer som har en funktionsnedsättning i större utsträckning ska kunna få

⁴² Avser den miljö och de sammanhang som en person befinner sig i under en skoldag. Såväl den sociala och pedagogiska som den fysiska miljön.

⁴³ Kan till exempel vara nedsättande ord, ryktesspridning, förlöjliganden eller fysiska handlingar som slag, sparkar och knuffar, men kan även bestå av utfrysning eller hot. Kränkande behandling kan också förekomma digitalt, till exempel på sociala medier.

och behålla ett arbete. Motsvarande ansvarstagande ska efterfrågas hos andra arbetsgivare, i upphandlingar⁴⁴ och vid bidragsgivning.

Personer med funktionsnedsättning är en mycket heterogen grupp vilket gör att insatser för att skapa ett tillgängligt och inkluderande arbetsliv behöver anpassas efter individuella behov. En viktig utgångspunkt ska vara att en individs arbetsförmåga är en relation mellan individen och den omgivande miljön med hänsyn till fysiska, informativa, kommunikativa och psykosociala aspekter och inte enbart en egenskap hos individen.

2.2 Staden ska vara ett föredöme som arbetsgivare

Staden ska aktivt erbjuda personer med funktionsnedsättning anställning, praktikplatser och sommarjobb, bland annat genom att marknadsföra dessa mot dagliga verksamheter, sysselsättningsverksamheter och gymnasieskolor. Tjänster och kvalifikationskrav ska utformas för att ta tillvara kompetensen hos personer med funktionsnedsättning.

Hinder som utestänger personer med funktionsnedsättning från staden som arbetsgivare ska identifieras och undanröjas.

Tillgänglighet och icke-diskriminering ska genomsyra nämnders och bolagsstyrelser systematiska arbetsmiljöarbete samt kompetensförsörjnings- och rekryteringsprocesser. Arbetet ska främja mångfald och jämställdhet för alla personer med funktionsnedsättning. Genom att förebygga sådant som hindrar att anställa personer med funktionsnedsättning kan behovet av särskilda stöd och lösningar minska.⁴⁵

2.3 Möjligheten till praktik och arbete och praktik ska stärkas

Genom att använda evidensbaserade metoder som utgår ifrån individernas kunskaper, förmågor och önskemål ska personer med funktionsnedsättning kunna stärka sina möjligheter att delta på arbetsmarknaden. Insatserna ska bidra till personlig utveckling, inkludering och motverka diskriminering.

⁴⁴ Utifrån gällande lagstiftning, bland annat i lagen om offentlig upphandling (LOU) och diskrimineringslagen. Se vidare under rubriken Arbetssätt och verktyg.

⁴⁵ Arbetsplatsens utformning AFS 2020:1

Individuella stödformer och insatser, såsom daglig verksamhet och sysselsättning eller någon av stadens arbetsmarknadsinsatser⁴⁶ ska underlätta övergång till arbete eller studier och förebygga att unga med funktionsnedsättning varken arbetar eller studerar. Insatserna ska utformas tillsammans med varje enskild person så att alla kan utveckla sina förmågor utifrån egna behov och önskemål.

Inlåsningseffekter som kan uppstå om andra aktörer inte ser personer med funktionsnedsättning som sin målgrupp ska identifieras och förebyggas genom samverkan och samordnat stöd inom staden och med andra ansvariga aktörer. Stödet ska präglas av helhetssyn och flexibilitet. I det ingår även att planera stödet så att personen kan delta under trygga förhållanden och klara sin försörjning, under tiden och när insatserna upphör.

Artiklar i FN-konventionen

Artikel 8, 9, 19, 27 och 28 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

3. Rätten att kunna ta del av den fysiska miljön och garanteras säkerhet i kris

Personer med funktionsnedsättning ska kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms alla miljöer, inomhus och utomhus och garanteras säkerhet vid krissituationer på jämlika villkor.

3.1 Alla ska kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms stads miljöer

Personer med funktionsnedsättning ska kunna förflytta sig i, få tillgång till och kunna använda stadens miljöer, utomhus och inomhus, på jämlika villkor som alla andra. Behov av trygghet, social gemenskap och aktivitet ska uppmärksammas, liksom möjligheter till avskildhet för de som behöver det i miljöer där många ska vistas. Mångfald och inkludering ska känneteckna tillgänglighetsarbetet och välfungerande helhetslösningar eftersträvas. Berörda nämnder och bolagsstyrelser behöver samverka i detta arbete.

⁴⁶ Stockholms stads strategi för arbetsmarknadsinsatser, 2021

Vid ny-, om- och tillbyggnation ska stadens nämnder och bolagsstyrelser planera och bygga rätt från början så att tillgängligheten så långt som möjligt säkerställs utan behov av anpassningar och åtgärder i efterhand. Det är viktigt att också ta hänsyn till att antalet äldre personer i staden ökar. Med stigande ålder följer ofta nedsatt funktionsförmåga vilket ökar kraven på att stadens miljöer är tillgängliga. Därtill ska barns och ungas behov och förutsättningar särskilt beaktas i tillgänglighetsarbetet.

För att ny-, om- och tillbyggnationer ska bli fullt tillgängliga behöver berörda nämnder och bolagsstyrelser hjälpas åt. Detta kan exempelvis ske genom att nämnderna, som ett förtydligande i sina beställningar, påminner om att gällande lagar och föreskrifter för att säkerställa tillgängligheten ska tillämpas på beställningen. Nämnder, bolagsstyrelser och andra som bygger åt stadens verksamheter kan på motsvarande sätt förtydliga i sina organisationer vad som förväntas.

Framkomligheten och möjligheterna att kunna orientera sig och ta del av information på ett tillgängligt sätt ska förbättras, liksom tillgången till lokaler med hörselslinga och kontrastmarkering. Kompletterande individuella stödinsatser såsom tolkning, syntolkning eller ledsagning är andra åtgärder som kan bli aktuella.

Staden ska vara ett föredöme och planera och ställa krav på tillgänglighet vid alla evenemang och konferenser ur ett funktionshindersperspektiv, så att de genomförs i miljöer och under former som är tillgängliga. Därigenom kan staden driva på utvecklingen och även påverka andra aktörer.

3.2 Staden ska påverka andra fastighetsägare och näringsidkare att förbättra tillgängligheten

Personer med funktionsnedsättning finns inom alla delar av staden och inom olika grupper av människor så som turister, affärsresenärer, förtroendevalda, elever, föräldrar och anställda.

Staden ska verka för att andra fastighetsägare och näringsidkare i Stockholm förbättrar tillgängligheten till och i sina lokaler och verksamheter, t.ex. genom upphandling och dialog. Viktigt är också att uppmärksamma behovet av tillgänglig information om verksamheternas utbud och innehåll samt om lokalernas fysiska tillgänglighet. Syftet är att ge personer med funktionsnedsättning tillträde och tillgång till alla varor, produkter och tjänster som är öppna för eller erbjuds allmänheten i staden.

3.3 Hinder i byggd miljö ska åtgärdas

Hinder i stadens befintliga byggda miljö ska åtgärdas så att den blir tillgänglig och användbar.⁴⁷

Alla enkelt avhjälpbara hinder i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser ska åtgärdas enligt Boverkets föreskrifter.⁴⁸ Den som äger fastigheten, eller i vissa fall den som utövar verksamhet i lokalerna, ansvarar för åtgärderna. Ansvaret för att avhjälpa ett enkelt avhjälpbart hinder har den som har rådighet över hindret.

Stadens nämnder och bolagsstyrelser ska ha en aktuell plan för arbetet med enkelt avhjälpbara hinder som de råår över, till exempel åtgärdsplan, upphandlingsstrategi, bidragsstrategi eller motsvarande. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för tillsynen av att reglerna för enkelt avhjälpbara hinder följs.

3.4 Alla ska kunna genomföra resor utan hinder

Att kunna genomföra resor utan hinder är en förutsättning för självständighet och jämlika levnadsvillkor. Arbetet med resor ska genomsyras av ett ”hela resan-perspektiv”, vilket kräver samverkan med andra aktörer inom området där staden inte har rådighet. Resor med särskilda kollektivtrafik som staden ansvarar för ska genomföras tryggt och säkert för resenären, oavsett om resenären är ett barn som reser med skolskjuts eller en vuxen som reser till sin dagliga verksamhet. Tillgängliga parkeringsplatser och färdmedel för de som behöver det ska säkerställas.

3.5 Alla ska garanteras skydd och säkerhet

I planeringen av utrymning, säkerhet och krisberedskap ska stadens nämnder och bolagsstyrelser se till att alla människor oavsett ålder och funktionsförmåga kan evakueras och sättas i säkerhet samt hållas informerade.⁴⁹ Vid krislägen ska det finnas beredskap för information och kommunikation som är anpassad och tillgänglig för

⁴⁷ I plan- och bygglagen (2010:900, 8 kap 2, 12 §§ PBL) anges att alla enkelt avhjälpbara hinder mot tillgänglighet och användbarhet i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser ska avhjälpas. Kravet gäller om det med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa hindren.

⁴⁸ Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpbara hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser, BFS 2013:9 - HIN 3

⁴⁹ Det måste finnas tillgängliga utrymningsvägar, så att personer med funktionsnedsättning kan ta sig ut på ett säkert sätt, exempelvis vid brand. Ibland används begreppet ”frångänglighet” för att beskriva detta.

alla. Utrymningsvägarnas tillgänglighet i bostads- och fastighetsbeståndet ska successivt förbättras, exempelvis i samband med renovering eller ombyggnation.

Artiklar i FN-konventionen

Artikel 9, 11, 19 och 20 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

4. Rätten till en fungerande bostad

Personer med funktionsnedsättning har rätt till en fungerande bostad. Bostaden och den byggda miljön har stor betydelse för människors hälsa, trygghet och sociala sammanhållning. Bostaden är grundläggande för jämlika villkor.

4.1 Planera och bygga rätt från början

Enligt bostadsförsörjningslagen⁵⁰ ska kommunen planera så att förutsättningar finns för alla invånare att kunna leva i bra bostäder. Stockholms stad har ett stort inflytande över bostadsförsörjningen genom ett stort markinnehav, ansvar för den fysiska planeringen samt genom de tre allmännyttiga bostadsbolagen, bostadsförmedlingen, ett bolag för omsorgsbostäder samt en stiftelse som arbetar med boendefrågor för utsatta grupper.⁵¹ Nyproduktion ska uppfylla gällande lagstiftning för att minska behovet av särlösningar och kostnadskrävande åtgärder i efterhand. I de fall staden, i riktlinjer eller andra styrdokument, ställer högre krav på tillgänglighet än vad lagstiftningen anger, ska stadens egna byggregler tillämpas. För att säkerställa att funktionshindersperspektiv beaktas behöver personer med funktionsnedsättning och med kompetens i funktionshindersfrågor involveras redan tidigt i planeringsprocessen.

4.2 Fungerande bostad på bostadsmarknaden

Personer med funktionsnedsättning ska kunna få en bostad på bostadsmarknaden på jämlika villkor som andra. Nyproducerade bostäder ska vara tillgängliga från början utifrån vad som anges i plan- och bygglagen (PBL).⁵² Genom individuell bostadsanpassning ska tillgängligheten, inklusive möjlighet till utrymning, tryggas för

⁵⁰ Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

⁵¹ Riktlinjer för bostadsförsörjning 2021-2024 Dnr KS 2020/791

⁵² Plan- och bygglagen (2010:900, 8 kap 2 § PBL)

de som behöver det. I det befintliga beståndet ska tillgängligheten successivt förbättras i samband med renovering eller ombyggnation enligt gällande regler. Målet är att sökbara lägenheter på bostadsförmedlingen ska vara tillgänglighetsmärkta.⁵³

4.3 Särskilda boendeformer

De flesta personer med funktionsnedsättning bor i ordinärt boende. För personer, där stödinsatser i hemmet inte är tillräckliga och med ett omfattande stödbehov, finns särskilda boendeformer. Vuxna och barn med funktionsnedsättning som har rätt till bostad med särskild service ska erbjudas en sådan bostad i Stockholms stad eller i länet.

Staden ska enligt socialtjänstlagen verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt i goda bostäder.⁵⁴ För att möta behoven ska fler bostäder med god tillgänglighet byggas.

Stadens boendeplaner, Boendeplanen SoL och LSS⁵⁵ och Äldreboendeplanen⁵⁶ syftar till att säkerställa att planering och utbyggnad av bostäder med särskild service för personer i behov och särskilda boendeformer för äldre sker. Ett centralt beställaransvar skapar förutsättningar för samordning och likvärdig byggprocess för bostad med särskild service i hela staden.⁵⁷

4.4 Stöd att sköta om sin bostad

Personer med funktionsnedsättning som har behov, ska få det stöd de behöver för att klara sitt åtagande som hyresgäst. Ett individuellt stöd i form av boendestöd eller hemtjänst för att hålla bostaden ren, betala hyran i tid och medverka så att underhåll kan skötas i lägenheten bidrar till ett fungerande boende samt minskad risk för avhysning.

Artiklar i FN-konventionen

Artikel 19 och 28 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

⁵³ [Tillgänglig bostad - Bostadsförmedlingen i Stockholm AB](#)

⁵⁴ Socialtjänstlagen, 5 kapitlet §5

⁵⁵ Boendeplanen 2023-2033 Bostäder med särskild service SoL och LSS SOF 2023/36

⁵⁶ Boendeplan 2022 med utblick mot 2040 Dnr ALD 2021/159

⁵⁷ Tjut Utbyggnad av bostäder med särskild service LSS Dnr 3.1.1-432-2022

5. Rätten till information och kommunikation samt tillgång till ny teknik

Personer med funktionsnedsättning ska ha jämlika möjligheter att få information och kunna kommunicera med stadens verksamheter samt att gynnas av digitala lösningar och ny teknik.

5.1 Alla ska kunna få information och kommunicera med stadens verksamheter

Personer med funktionsnedsättning ska kunna få information och kommunicera med staden på jämlika villkor som andra, i tillgängliga och användbara format som är anpassade för olika funktionsnedsättningar och situationer. Kommunikation kan vara både verbal och icke verbal. Motsvarande krav ska ställas på andra leverantörer av information, service, produkter och tjänster som staden använder sig av.

5.2 Digitala och tekniska lösningar ska gynna alla

Digitala och tekniska lösningar ska gynna personer med funktionsnedsättning på jämlika villkor som andra. Stadens webbplatser, e-tjänster och mobilapplikationer ska utformas universellt så att de är tillgängliga och användbara för alla oavsett funktionsförmåga.

Bostäder med särskild service såväl som boende för kortare boendetid, såsom korttidsvistelse utanför det egna hemmet, ska tillhandahålla uppkoppling så att de som bor där har internetåtkomst i sina lägenheter eller rum och kan få stöd i att använda digital teknik.

Dagliga verksamheter, öppna träfflokaler, verksamheter för sysselsättning och dagverksamheter samt öppna mötesplatser för äldre ska tillhandahålla internetuppkoppling och stödja deltagarna i användandet av digital teknik. Med ett funktionshindersperspektiv ska tillgängligheten i digitala och tekniska lösningar förbättras och på sikt minska behovet av särskilda lösningar och fördyrande ändringar i efterhand.

5.3 Ny teknik ska öka delaktigheten

Ett utvecklingsmål i Agenda 2030 handlar om att öka användningen av gynnsam teknik för att skapa ökad delaktighet generellt.⁵⁸

⁵⁸ FN:s utvecklingsmål Agenda 2030, delmål 5b

Välfärdsteknik ska användas för att öka delaktigheten, självständigheten, aktiviteten och tryggheten för personer med funktionsnedsättning, bland annat i skolan, i arbetslivet och inom vård och omsorg. Exempel på välfärdsteknik är smartphones med inbyggda funktioner som kan underlätta tillvaron för många.

Artiklar i FN-konventionen:

Artikel 9, 17, 21 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

6. Rätten till bästa möjliga hälsa

Personer med funktionsnedsättning ska ha jämlika möjligheter att uppnå bästa möjliga hälsa.

6.1 Alla ska kunna delta i hälsofrämjande aktiviteter

Att uppnå bästa möjliga hälsa utifrån sina egna förutsättningar är en rättighet för alla oavsett funktionsförmåga.⁵⁹ Medvetenheten om vad som påverkar hälsan inom övriga fokusområden ska öka hos stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Lösningar ska utformas för att alla personer med funktionsnedsättning oavsett ålder och kön ska kunna delta i och utöva hälsofrämjande aktiviteter som friskvård under arbetstid och/eller under fritiden. Arbetet med att utveckla fler och bättre anpassade möjligheter till idrott-, motion- och friluftaktiviteter ska fortsätta.

Förebyggande insatser mot psykisk ohälsa ska förstärkas i förskolor och skolor, i bostäder med särskild service och vård- och omsorgsboenden samt på stadens arbetsplatser.

6.2 Stöd vid måltider ska främja bästa möjliga hälsa

Måltiderna är grundläggande för att förebygga sjukdom och ohälsa. Personer med funktionsnedsättning som behöver stöd vid måltider ska även få stöd i att kunna påverka den egna hälsan genom valet av livsmedel och näringsintag. Hela måltidssituationen ska

⁵⁹ Enligt Världshälsoorganisationens (WHOs) definition är hälsa ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och alltså inte endast liktydigt med frånvaron av sjukdom eller funktionsnedsättning.

uppmärksammas, även möjligheter till social samvaro. Det ska ske med största hänsyn till vars och ens personliga integritet.

6.3 Stöd till hälso- och sjukvård på jämlika villkor

Staden ska verka för att personer med funktionsnedsättning tidigt får tillgång till den hälso- och sjukvård och tandvård som de behöver för att kunna uppnå bästa möjliga hälsa. Personer med funktionsnedsättning ska även ges stöd i att delta i förebyggande hälsovård och screening för olika sjukdomar som erbjuds.

Artiklar i FN-konventionen:

Artikel 25, 26 och 30 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

7. Rätten till individuellt stöd

Personer med funktionsnedsättning ska få ett individuellt utformat stöd för att få jämlika möjligheter till trygghet, självständighet och delaktighet i samhällslivet.

7.1 Individuellt utformat stöd

Rätten till stöd ska kännetecknas av likvärdighet, delaktighet och självbestämmande samt ett gott bemötande. Arbetssätt och verktyg för att öka delaktigheten under handläggningen och genomförandet av individuella stöd och lösningar ska utvecklas, både för barn, unga och vuxna och äldre med funktionsnedsättning.

Stödet ska utformas utifrån den enskilde personens unika förutsättningar, behov och önskemål. Den som beviljas insatser ska så långt som möjligt kunna välja eller påverka valet av utförare och vem som ger stöd.

7.2 Skydd och stöd på jämlika villkor

Personer med funktionsnedsättning ska, oavsett ålder och kön, kunna få nödvändigt skydd och stöd på jämlika villkor som personer utan funktionsnedsättning.⁶⁰

⁶⁰ Hit räknas individuella insatser enligt SoL och LSS, stödformer för familjer och för föräldraskap samt skydd mot våld, men också bostadsanpassningsbidrag, tolktjänster och riksfärdtjänst. Det finns individuella stödformer även inom andra fokusområden, som särskilt stöd i skolan och till arbete.

Stödet ska kompensera för funktionsnedsättningar och brister i tillgänglighet samt möjliggöra delaktighet i samhällslivet. Stadens nämnder ska säkerställa att stöd ges likvärdigt i staden, med respekt för att människor med funktionsnedsättning är olika. Personer som har samma funktionsnedsättning kan ha olika förutsättningar och därmed olika behov av stöd. Likaså kan kvinnor respektive män med funktionsnedsättning ha olika behov av stöd. Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning ska ges med respekt för deras utveckling och deras rätt att bevara sin identitet. Äldre personer med funktionsnedsättning kan behöva ett anpassat stöd utifrån sina unika förutsättningar.

7.3 Stöd till privatliv, att bilda familj och att vara föräldrar

Personer med funktionsnedsättning ska ha ett privatliv och kunna bilda familj och vara föräldrar på jämlika villkor.

I stadens arbete med att utveckla stödformer till anhöriga ska föräldrar till barn med funktionsnedsättning ges tillgång till förstärkt stöd som kan inkludera både ett stöd i föräldraskapet eller att ge barnet direkt stöd för egen del.

Att ta hänsyn till funktionsnedsättningar när stödet till familjer utformas är ett tidigt och förebyggande arbetssätt. Stödet behöver anpassas till de individuella behoven och med hänsyn till hela familjen. Det är också viktigt att uppmärksamma jämställdhetsaspekter.

7.4 Risken att utsättas för brott och våld ska uppmärksammas och förebyggas

I brottsförebyggande och trygghetsfrämjande åtgärder ska stadens nämnder och bolagsstyrelser uppmärksamma den särskilda utsattheten för brott och den ökade risken för våld mot personer med funktionsnedsättning, inklusive barn med funktionsnedsättning som löper ökad risk att utsättas för våld. Tillgången till hjälp och stöd för personer med funktionsnedsättning som utsätts för våld ska öka och tillgängligheten i skyddade boenden och socialjoursverksamheter säkerställas.⁶¹

⁶¹ För vägledning, se Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

7.6 Information och kommunikation ska vara tillgänglig

Personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av all information som behövs och ges förutsättningar att kunna kommunicera för att kunna utöva inflytande och vara fullt delaktiga i det egna stödet och i de individuella lösningar som planeras och genomförs. Stadens nämnder ska informera personer med funktionsnedsättning om deras rättigheter, om vilket stöd som finns och om hur de kan få tillgång till det.

I arbetet med tillgänglig information och kommunikation ingår att anpassa och utforma den individuellt samt med ett gott och respektfullt bemötande. Exempel kan vara att erbjuda beslut om bistånd på lättläst.

Artiklar i FN-konventionen

Artikel 14, 15, 16, 17, 19, 22 och 23 (Se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, s. 42).

8. Rätten till kultur och fritid

Personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i kultur- och fritidsaktiviteter samt idrottsliv på jämlika villkor, både som utövare, åhörare och åskådare.

8.1 Skapa förutsättningar för en meningsfull fritid för alla

Staden ska fortsätta att utveckla kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter som personer med funktionsnedsättning kan delta i fullt ut på jämlika och jämställda villkor som andra; som utövare, åhörare och åskådare. Utbudet av kultur, fritid, idrott och rekreation ska redan från början utformas så att det är tillgängligt för personer med olika funktionsnedsättningar. Staden ska även erbjuda kultur- och fritidsaktiviteter som särskilt riktas till personer med vissa funktionsnedsättningar.

Fritidsaktiviteters betydelse för upplevelsen av hälsa och vikten av att få utveckla personliga intressen och kreativitet ska uppmärksammas. Det ska finnas goda möjligheter att delta i kultur, idrott och rekreation eller att vara med i en förening. Aktiviteterna ska erbjuda social gemenskap, och för barn och unga med funktionsnedsättning också trygga vuxenkontakter.

8.2 Åtgärda hinder i de lokaler och miljöer som används

Tillgängligheten i stadens lokaler och miljöer för kultur-, idrotts- och friluftaktiviteter ska öka. Här avses såväl framkomligheten som möjligheterna att kunna orientera sig eller ta del av information på ett tillgängligt sätt samt tillgången till hörselslinga. Därutöver kan kompletterande individuella stödinsatser såsom teckentolkning, skrivtolkning, dövblindtolkning, syntolkning eller ledsagning bli aktuella.

8.3 Samverka med föreningsliv och andra aktörer

För att ge barn, unga och vuxna och äldre oavsett kön med funktionsnedsättning tillgång till en meningsfull fritid, behöver stadens verksamheter samverka med föreningsliv och andra aktörer. Staden behöver också ställa krav på tillgänglighet i samband med bidragsgivning eller vid fördelning av särskilda medel inom idrotts- och kulturlivet.

Artiklar i FN-konventionen

Artikel 30 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

9. Rätten att delta i demokratin

Personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i demokratiska processer och rösta på jämlika villkor.

Staden ska bidra till att stärka utvecklingen inom demokratiområdet för personer med funktionsnedsättning. Alla ska kunna ha inflytande över och vara fullt delaktiga i demokratin.

9.1 Personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i demokratiska beslutsprocesser

Staden ska samverka och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning i demokratiska beslutsprocesser, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, inklusive barns och ungas egna organisationer. Om staden bjuder in till dialoger med barn och unga är det viktigt att även inkludera barn och unga med olika funktionsnedsättningar. En bred representation av personer med olika funktionsnedsättningar i alla åldrar ska eftersträvas. Processerna ska vara tillgängligt utformade så att alla kan vara fullt delaktiga på jämlika villkor. Medborgardialoger och andra samråd som staden anordnar ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. I detta arbete

spelar stadens samverkan med råden för funktionshindersfrågor en viktig roll.

9.2 Personer med funktionsnedsättning ska kunna rösta, ha politiska uppdrag och delta i demokratin mellan valen

Staden ska rent praktiskt, inom ramen för sitt uppdrag, säkerställa att alla kan rösta, ha politiska uppdrag och vara delaktiga i demokratiska processer mellan valen på jämlika villkor som andra. Stadens lokaler för röstning i samband med nationella val ska vara tillgängliga. Staden ska verka för att personer med funktionsnedsättning kan ta del av information om valet.⁶²

Artiklar i FN-konventionen

Artikel 3, 21 och 29 (se Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sidan 42).

Genomförande och uppföljning

Ansvar för genomförande

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att genomföra och förverkliga programmet. Detta görs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten. I programmet tydliggörs stadens inriktning för arbetet och ett antal gemensamma fokusområden preciseras. Programmet utgör vidare en grund för samverkan inom staden och för samråd med de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning samt andra berörda aktörer och ansvariga huvudmän.

I verksamhetsplanerna ska nämnder och bolagsstyrelser precisera hur de kommer att arbeta med och följa upp programmets fokusområden. Här avses de fokusområden som den egna nämnden eller bolagsstyrelsen har ett identifierat ansvar för (se Nämnders och styrelserns ansvar för programmets olika fokusområden, sidan 34).

⁶² För mer information och vägledning, se MFD
www.mfd.se/verktyg/vagledning-for-en-tillganglig-verksamhet/tillgangliga-val/

Fokusområdena ligger till grund när nämnder och bolagsstyrelser konkretiserar nämnd- och styrelsemål, indikatorer och aktiviteter som ska bidra till att kommunfullmäktiges mål i stadens budget successivt uppnås.

Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser ska ta fram och följa upp aktiviteter och indikatorer i samråd med sina respektive råd för funktionshindersfrågor.

Kommunstyrelsen ansvarar för att ta fram tillämpningsanvisningar som nämnder och bolagsstyrelser kan använda sig av vid verksamhetsplaneringen. Tillämpningsanvisningarna ska ge förslag till indikatorer och aktiviteter samt instruktioner om hur indikatorer och aktiviteter kopplas till stadens system för integrerad ledning och styrning (ILS).⁶³

Valda indikatorer och aktiviteter ska leda till verksamhetsutveckling såsom att löpande förbättra arbetssätt, processer, strukturer, styrning och kompetenser. För att det ska leda till utveckling behöver verksamheterna systematiskt planera, utföra, följa upp, analysera och åtgärda de brister som identifieras.

Utformningen av indikatorer påverkas av att staden har begränsad tillgång till egen statistik, då funktionsnedsättning inte registreras av integritetsskäl. Därför kan andra verktyg såsom särskilda enkäter, brukarundersökningar eller fokusgrupper fungera som värdefulla komplement för uppföljningar. Även nationella uppföljningar kan vara användbara.

Utöver ovanstående ska funktionshindersperspektivet beaktas och belysas i stadens övriga styrdokument och riktlinjer, i samband med att program och riktlinjer revideras eller nya tas fram.

Ansvar för uppföljning

Den ordinarie uppföljningen av mål, aktiviteter och indikatorer i tertiärrapporter och verksamhetsberättelsen utgör en uppföljning av nämndens och bolagsstyrelsens insatser för att säkerställa jämlika villkor för personer med funktionsnedsättning. Registreringen av indikatorer och aktiviteter i ILS skapar förutsättningar för nämnden och bolagsstyrelsen att följa upp programmet i ledningssystemet.

⁶³ ILS och verktyget ILS-webb används av stadens nämnder och styrelser för att planera, följa upp och utveckla verksamheterna. Med hjälp av systemet och verktyget arbetar staden med gemensamma begrepp och en gemensam metod för ledning och uppföljning av verksamheterna.

Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av arbetet inom stadens verksamheter, för övergripande samordning och för att vid behov tydliggöra stadens prioriteringar inom området.

Ansvar för kunskap

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att det finns tillräcklig kunskap i organisationen för arbetet med programmet.

Kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor och stadens lokala funktionshindersråd kan bidra med kunskap om funktionshinder och om situationen för personer med funktionsnedsättning, men också hjälpa till med att klargöra hur kunskapsbehovet ser ut.

Kommunstyrelsen ansvarar för att genomföra utbildningsinsatser för nämnders- och bolagsledningar samt nyckelfunktioner inom området.

Arbetssätt och verktyg

Här beskrivs arbetssätt och verktyg som nämnder och bolagsstyrelser kan använda och vidareutveckla utifrån vad som är relevant för den egna verksamheten. De bör så långt som möjligt även användas av andra aktörer som utför och utvecklar produkter och tjänster på uppdrag av staden.

Kunskap är en förutsättning i arbetet med programmet

Det krävs kunskap om tillgänglighet och funktionshindersperspektiv samt om olika arbetssätt och verktyg. Det måste finnas kunskap om lagstiftning, om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt om hur funktionshinder kan undanröjas och undvikas. Likaså om hur olika former av diskriminering, bland annat fördomar och negativa attityder, kan förhindras.

Ett sätt att få mer kunskap kan vara att samråda med stadens råd för funktionshindersfrågor och organisationer som företräder personer med olika funktionsnedsättningar. Ibland kan det vara nödvändigt att anlita experter med sakkunskap inom området. Kunskaps- och erfarenhetsutbyte kan också med fördel ske mellan stadens förvaltningar, bolag och även mellan råd.

Annan kunskap är vilka krav som kan ställas i upphandling och hur de kan ställas samt hur krav i bidragsgivning kan formuleras. Det är också nödvändigt med omvärldsbevakning som till exempel att följa forskningen inom området.

Tillämpning av lagar och föreskrifter

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är utgångspunkt för svensk funktionshinderspolitik och påverkar även svensk lagstiftning inom området. FN-konventionen, aktuella lagar och föreskrifter utgör därför självklara verktyg i arbetet inom programmets fokusområden. Exempel är diskrimineringslagen, lagen om offentlig upphandling, lagen om digital offentlig service, plan- och bygglagen och föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder. Lagstiftningen är också användbar för att påverka andra aktörer att säkerställa tillgänglighet och icke-diskriminering.

Lagar som avser individuella stödinsatser som ska främja full delaktighet i samhällslivet kan också ses som verktyg i arbetet med programmets olika fokusområden, för att överbrygga de hinder som personer med olika funktionssättningar möter i sin omgivning.

Sådana lagar är t.ex. LSS, socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen och skollagen, men även EU-rätten, FN:s barnkonvention och andra internationella och europeiska konventioner och direktiv.

Krav i offentlig upphandling

Staden ska aktivt och målinriktat skapa förutsättningar för en mer tillgänglig stad genom att använda sin potential som stor upphandlare och myndighet. Genom att ställa krav på tillgänglighet vid upphandling kan stadens nämnder och bolagsstyrelser bidra till bästa möjliga tillgänglighet redan från början och skapa förutsättningar för delaktighet.⁶⁴ Krav på universell utformning av nya tjänster och produkter behöver ställas så snart det är möjligt och skäligt.

Upphandlingsmyndigheten och Myndigheten för delaktighet har samlad information om hur krav på tillgänglighet kan ställas vid upphandling som beaktar samtliga användares behov och därmed bidrar till ökad delaktighet i samhället. De har också information om aktuella lagar och regler för krav på tillgänglighet vid upphandling.

Krav i bidragsgivning

I stadens ordinarie bidragsgivning, och även i samband med tillståndsgivning, behöver krav ställas på tillgänglighet som kan öka delaktigheten och minska behovet av särlösningar eller åtgärder i efterhand.

Samverkan och aktiv involvering

Samverkan kan ske kring strukturella frågor och kring individer, internt mellan verksamheter i staden eller med andra aktörer. Ansvariga myndigheters samverkan kring en enskild individ är ofta nödvändig för att insatser ska ges i samordnat och i rätt tid. Det är berörda myndigheter som är ansvariga för att samverkan kring en enskild individ ska ske sömlöst. Den enskilde själv eller anhöriga ansvarar inte för att samordna stadens insatser mellan exempelvis skola och socialtjänst eller mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård.

I arbetet med ett funktionshindersperspektiv ska staden sträva efter att förstärka samverkan med de organisationer som företräder

⁶⁴ Stockholms stads program för inköp 2020-2023

personer med funktionsnedsättning. Samverkan med privata aktörer och näringsliv kan bidra till att personer med funktionsnedsättning får tillträde och tillgång till varor, produkter och tjänster på jämlika villkor som andra, vilket motverkar diskriminering såsom att nekas tillträde.

För att säkerställa möjligheten till delaktighet ska staden aktivt involvera personer med funktionsnedsättning i frågor och processer som berör målgruppen. Det kan till exempel ske genom olika samråd och dialoger.

Tillgänglighetsbeskrivning

Staden har tagit fram ett verktyg för att verksamheter enkelt ska kunna beskriva tillgängligheten i sina verksamhetslokaler.

Tillgängligheten redovisas i form av nio olika ikoner där uppgifterna baseras på en självskattning av verksamheten.

Begrepp och definitioner

Nedan följer beskrivningar av begrepp och definitioner som är viktiga för förståelsen av programmet och hur arbetet med programmet ska bedrivas. Begreppen inom området utvecklas och förändras över tid.

Barnrättsperspektiv

Att ha ett barnrättsperspektiv innebär att se barn (0-18 år) som rättighetsbärare. Barn ska alltså inte ses som att de ska *bli något* eller *vara till för något* utan *är något* i sin egen rätt. Vilka rättigheter barn har formuleras i barnkonventionen som är lag sedan 2020. Grundprinciperna i barnkonventionen är att alla barn har rätt till liv och utveckling, rätt till att vara delaktiga, att barns bästa ska utredas och beaktas samt att inget enskilt barn eller grupp av barn ska diskrimineras. Ett barnrättsperspektiv innebär alltså att dessa grundprinciper ligger till grund för alla beslut, är vägledande i all verksamhetsstyrning samt genomsyrar samtliga processer och metoder.

Delaktighet

Med delaktighet avses i programmet rätten för personer med funktionsnedsättning att kunna delta fullt ut i samhällslivets alla delar på jämlika villkor som personer utan funktionsnedsättning och ta del av sina rättigheter, utan hinder i form av diskriminering eller bristande tillgänglighet.

Här avses även rätten att delta i demokratiska processer. Det är hela samhällets angelägenhet att personer med funktionsnedsättning kan medverka i samhällsutvecklingen och bidra med sina kompetenser. Delaktighet innefattar även möjligheten till inflytande i planeringen och genomförandet av individuellt riktade stöd och lösningar.

Delaktighet förutsätter en fysiskt och socialt tillgänglig och hinderfri miljö.

Diskriminering

Diskriminering innebär att en person missgynnas eller kränks genom att behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation, utifrån någon eller några av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion

eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Det kallas även för direkt diskriminering. Det finns också regler och rutiner i samhället som kan verka neutrala, men som särskilt missgynnar exempelvis personer med funktionsnedsättning vilket kallas för indirekt diskriminering.

Diskriminering på grund av funktionsnedsättning

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering som har samband med funktionsnedsättning inom arbetsliv, utbildning, hälso- och sjukvård, varor, tjänster och flera andra samhällsområden.

Diskriminering i form av bristande tillgänglighet

Bristande tillgänglighet utgör en form av diskriminering i diskrimineringslagen och avser när en verksamhet inte gör tillräckligt för att en person med funktionsnedsättning ska kunna få tillgång till eller delta i verksamheten.

Diskriminering – flerfaldig och intersektionell

Flerfaldig diskriminering innebär en situation där en person kan uppleva diskriminering på två eller flera grunder med följden att diskrimineringen ytterligare försvåras eller förvärras. Med intersektionell diskriminering avses en situation där flera grunder samtidigt spelar in och samverkar med varandra så att de inte går att särskilja från varandra och därmed utsätter de berörda personerna för unika former av missgynnande och diskriminering

Enkelt avhjälpna hinder

Alla hinder mot tillgänglighet och användbarhet i lokaler dit allmänheten har tillträde (publika lokaler) och på allmänna platser ska avhjälpas. Kravet gäller hinder som med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa.⁶⁵

⁶⁵ Plan- och bygglag (2010:900), 2 kap 2, 12 §§ PBL

Funktionsnedsättning

Nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.

En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara bestående eller av övergående natur.⁶⁶

En del föredrar begreppet ”funktionsvariationer” före ”funktionsnedsättning”. Stockholms stad använder det rekommenderade begreppet och definitionen i Socialstyrelsens termbank, dvs. ”funktionsnedsättning”.

Funktionshinder

Funktionshinder är en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.⁶⁷

Funktionshinder i omgivningen kan exempelvis medföra svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framförallt om bristande tillgänglighet i omgivningen.

Funktionsrätt

Funktionsrätt används ibland som en övergripande term för de rättigheter personer med funktionsnedsättning har, eller i sammansatta ord som till exempel funktionsrättsfrågor.

Jämlika möjligheter

Med jämlika möjligheter avses i programmet en situation där samhället är tillgängligt för alla oavsett funktionsförmåga. Det innebär inte alltid att exakt samma förutsättningar och möjligheter ges till alla, eftersom likabehandling kan leda till ojämlikheter. Det erkänner snarare människors olikheter och säkerställer att alla har samma möjligheter att ta del av sina rättigheter.

⁶⁶ Socialstyrelsens termbank.

⁶⁷ Socialstyrelsens termbank

Jämlika villkor

Med jämlika villkor avses att personer med funktionsnedsättning ska gå tillgång till och ges samma villkor som för personer utan funktionsnedsättning.

Jämställdhet

Jämställdhet innebär att alla oavsett kön ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Arbetet med att förverkliga programmets intentioner behöver jämställdhetsintegreras, det vill säga att säkerställa att alla lika rättigheter oavsett kön genom att integrera ett jämställdhetsperspektiv vid beslutsfattande, planering och utförande av arbetet. Ibland kan även riktade insatser krävas för att öka jämställdheten inom ett särskilt prioriterat område.

Klarspråk

Det vanligaste är att man med klarspråk menar myndighetstexter som är skrivna på ett vardagligt, enkelt och begripligt språk. Oftast handlar det om skrivna texter, men även det muntliga språket omfattas.

Kommunikation

Begreppet kommunikation rymmer alla former av kommunikation, både verbal och icke verbal. Det omfattar exempelvis språk, teckenspråk, punktskrift, taktill kommunikation, storstil, tillgängliga multimedier, såväl som textstöd, uppläst text, lättläst språk och mänskligt tal, alternativa och kompletterande former, medel och format för kommunikation, samt tillgänglig informations- och kommunikationsteknik (IT). Språk innefattar talade och tecknade språk och andra former av icke talade språk.

Likabehandling

Med likabehandling avses i programmet att personer med funktionsnedsättning ska behandlas lika avseende rätten till individuellt stöd för att kunna delta i samhällslivet på jämlika villkor som personer utan funktionsnedsättning. Det innebär inte att alla ska ges samma eller lika mycket stöd, eftersom det kan leda till ojämlikheter, utan att alla ska ges samma förutsättningar att kunna delta i samhällslivet och ta del av sina rättigheter.

Rättighetsbaserat

Med rättighetsbaserat menas att de mål som programmet tar sikte på är kopplade till mänskliga rättigheter och har FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som främsta utgångspunkt. Konventionen ska främja, skydda och säkerställa mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för personer med funktionsnedsättning. Den utgår från grundläggande principer som jämlikhet samt icke-diskriminering och säger att personer med funktionsnedsättning har rätt att leva ett självständigt liv och delta helt och fullt i samhället på lika villkor som alla andra. Den fortlöpande utvecklingen hos barn med funktionsnedsättning och deras rätt att bevara sin identitet ska respekteras. Tillgänglighet är en allmän princip i konventionen, både när det gäller den fysiska miljön men också information och kommunikation. Konventionen bygger på förståelsen att funktionshinder går att förebygga och ta bort genom att förändra i miljö och omgivning.

Dessa principer ska även prägla bemötande och förhållningssätt hos stadens verksamheter och medarbetare.

Stigmatisering

Stigmatisering innebär att en minoritetsgrupp i samhället pekas ut och tillskrivs nedvärderande och stereotypa egenskaper. Detta kan leda till sämre bemötande och diskriminering i t.ex. arbetslivet eller i vården. Inom forskning brukar man säga att stigma beror på allmänhetens bristande kunskaper, fördomar och diskriminering.

Tillgänglighet och användbarhet

Begreppet tillgänglighet används för att beskriva hur väl en verksamhet, plats eller lokal fungerar för personer med funktionsnedsättning och inbegriper även tjänster, fysiska ting samt tillgång till information och ett bra bemötande.

I programmet avses med tillgänglighet även användbarhet. Båda begreppen behövs för att beskriva vad som krävs för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i samhället på jämlika villkor som andra. Om den generella tillgängligheten inte är tillräcklig kan hjälpmedel och specialanpassningar vara nödvändiga för att säkerställa den.

En aspekt av tillgänglighet är att lokaler ska ha utrymningsvägar som är tillgängliga för alla, så att personer med funktionsnedsättning kan ta sig ut ur en lokal eller en bostad på ett säkert sätt om det behövs, exempelvis vid brand. Ibland används begreppet ”frångänglighet” för att beskriva detta.

Exempel på lösningar för att säkerställa detta kan till exempel vara särskilda utrymningshissar, att brandlarmen är placerade så att personer med funktionsnedsättning lätt kan nå och använda dem, samt tillfälliga utrymningsplatser där man säkert kan invänta hjälp när utrymningsvägarna inte är tillgänglighetsanpassade.

Universellt utformad

När produkter, miljöer, program och tjänster utformas för att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning, utan behov av anpassning eller specialutformning.

Välfärdsteknik

Digital teknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.

Exempel på välfärdsteknik är digitala trygghetslarm, tillsyn via kamera och sensorer för påminnelser. Välfärdsteknik kan användas av personen själv, en närstående, personal eller någon annan i personens närhet och det kan ges som bistånd, förskrivas som hjälpmedel för det dagliga livet eller köpas på konsumentmarknaden.

Referenslista och webbplatser att besöka i arbetet med programmet

- Agenda 2030
- Arbetsmiljölagen (1977:1160) och arbetsmiljöförordningen (1977:1166)
- Arbetsplatsens utformning AFS 2020:1
- Boverkets byggregler (BBR)
- Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder (BFS 2013:9, HIN-3)
- Bygg i kapp, Svensk byggtjänst
- Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning, SOU 2021:11
- Diskrimineringslag (2008:567)
- Genomförande av tillgänglighetsdirektivet, Prop. 2022/23:42
- FN:s barnkonvention
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Funktionshindersperspektivet i Agenda 2030, MFD 2020
- Folkhälsomyndighetens folkhälsorapportering och statistik för Stockholmsregionen 2022
- Kommunikationsprogram för Stockholms stad 2017-2022
- Kultur i ögonhöjd – för, med och av barn och unga, program för barn och ungdomskultur i Stockholms stad
- Lag om offentlig upphandling (2016:1145)
- Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service
- Mer utsatta än andra – om våld och övergrepp mot barn med funktionsnedsättning, Stiftelsen Allmänna barnhuset, 2022
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Handbok för kommunen (webbaserad)
- Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken, Regeringens proposition 2016/17:188
- Plan- och bygglagen (2010:900)
- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023.
- Resultat från uppföljning av kommuner 2022, MFD
- Riktlinjer för tillgänglighet – Riv hindren, Myndigheten för delaktighet, 2015 (PBL)
- Skapa en trygg skola Genom trygghetsvandringar med elever med funktionsnedsättning, MFD 2020
- Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022, SCB
- Statistik om förekomst av våld mot personer med funktionsnedsättning, MFD 2023

- Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024
 - Stockholms stads Framkomlighetsstrategi
 - Stockholms stads Kvalitetsprogram, Dnr 2021/866
 - Stockholms stads personalpolicy
 - Styrkraft i funktionshinderspolitiken, SOU 2019:23
 - Skollag (2010:800)
 - Spontanidrottsytor Strategi för ett mer jämställt och jämlikt nyttjande, Idrottsförvaltningen 2023
 - Stockholm – en stad för alla. Handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö, 2008
 - Stockholms stads program för inköp 2020-2022
 - Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025
 - Socialtjänstlag (2001:453), 5 kapitlet
 - Unga med funktionsnedsättning på Arbetsförmedlingen, Arbetsförmedlingen 2022
 - Uppföljning av funktionshinderspolitiken, MFD 2023
 - Utvärdering av Fritid för alla 2008-2020, Idrottsförvaltningen
-
- www.MFD.se – Myndigheten för delaktighet
 - www.isof.se – Institutet för språk och folkminne
 - www.SPSM.se – Specialpedagogiska skolmyndigheten
 - www.upphandlingsmyndigheten.se - Upphandlingsmyndigheten

Artiklar i FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Artikel 1 Syfte

Artikel 2 Definitioner

Artikel 3 Allmänna principer

Artikel 4 Allmänna åtaganden

Artikel 5 Jämlikhet och icke-diskriminering

Artikel 6 Kvinnor med funktionsnedsättning

Artikel 7 Barn med funktionsnedsättning

Artikel 8 Medvetandegöra om situationen för personer med
funktionsnedsättning

Artikel 9 Tillgänglighet

Artikel 10 Rätten till liv

Artikel 11 Risksituationer och humanitära nödlägen.

Artikel 12 Likheter inför lagen

Artikel 13 Tillgång till rättssystemet

Artikel 14 Frihet och personlig säkerhet

Artikel 15 Rätt att inte utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller
förnedrande behandling eller bestraffning

Artikel 16 Rätt att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp

Artikel 17 Skydd för den personliga integriteten

Artikel 18 Rätt till fri rörlighet och till ett medborgarskap

Artikel 19 Rätt att leva självständigt och att delta i samhället

Artikel 20 Personlig rörlighet

Artikel 21. Yttrande- och åsiktsfrihet samt tillgång till information

Artikel 22 Respekt för privatlivet

Artikel 23 Respekt för hem och familj

Artikel 24 Utbildning

Artikel 25 Hälsa

Artikel 26 Habilitering och rehabilitering

Artikel 27 Arbete och sysselsättning

Artikel 28 Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Artikel 29 Deltagande i det politiska och offentliga livet.

Artikel 30 Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och
idrott

Artikel 31 Insamling av statistik och information

Artikel 32 Internationellt samarbete

Artikel 33 Nationellt genomförande och övervakning

Artikel 34 Kommittén för rättigheter för personer med
funktionsnedsättning

Artikel 35 Konventionsstaternas rapporter

Artikel 36 Granskning av rapporter

Artikel 37 Samarbete mellan konventionsstaterna och kommittén

Artikel 38 Kommitténs förhållande till andra organ

Artikel 39 Kommitténs rapport

Artikel 40 Konventionsstatskonferensen

Artikel 41 Depositarie

Artikel 42 Undertecknande

Artikel 43 Samtycke till att vara bunden

Artikel 44 Organisationer för regional integration

Artikel 45 Ikraftträdande

Artikel 46 Reservationer

Artikel 47 Ändringar

Artikel 48 Uppsägning

Artikel 49 Tillgängligt format

Artikel 50 Giltiga texter

Nämnders och styrelser ansvar för programmets olika fokusområden

Stadens mål

Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla oavsett funktionsförmåga, där alla kan vara fullt delaktiga i samhällslivet, utan diskriminering.

Fokusområde

Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser
--

1. Rätten till utbildning och att få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen

Arbetsmarknadsnämnden

Exploateringsnämnden

Förskolenämnden

Sisab, Skolfastigheter i Stockholm AB
--

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsdelsnämnderna

Utbildningsnämnden

2. Rätten till arbete och försörjning

Alla nämnder och bolagsstyrelser

3. Rätten att kunna använda Stockholms inne- och utemiljö och garanteras säkerhet i kris
--

Alla nämnder och bolagsstyrelser

4. Rätten att ha en fungerande bostad

AB Familjebostäder

AB Stockholmshem

AB Svenska bostäder

Bostadsförmedlingen i Stockholm AB

Exploateringsnämnden

Micasa Fastigheter i Stockholm AB

Socialnämnden

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsdelsnämnderna

Äldrenämnden

5. Rätten till information och kommunikation samt att få tillgång till ny teknik
--

Alla nämnder och bolagsstyrelser

6. Rätten till bästa möjliga hälsa	Alla nämnder och bolagsstyrelser
7. Rätten till individuellt stöd	Arbetsmarknadsnämnden Förskolenämnden Socialnämnden Stadsbyggnadsnämnden Stadsdelsnämnderna Trafiknämnden Utbildningsnämnden Äldrenämnden
8. Rätten till kultur och fritid	Exploateringsnämnden Fastighetsnämnden Idrottsnämnden Kulturnämnden Socialnämnden Stadsbyggnadsnämnden Stadsdelsnämnderna Trafiknämnden Utbildningsnämnden Äldrenämnden
9. Rätten att delta i demokratin	Valnämnden Alla nämnder och bolagsstyrelser

Handläggare
Christina Jedestav
Telefon: 08-50829389**Till**
Kommunstyrelsen

Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029

Initiativärende

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 godkänns enligt bilaga 1.
2. Stockholm stadshus AB uppmanas att ge stadens alla bolagsstyrelser i uppdrag att genomföra Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 enligt bilaga 1.

Sammanfattning

I stadens budget för 2023 angavs att kommunstyrelsen ska revidera Programmet för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023.

Stadsledningskontoret kan konstatera att nu gällande program i sin helhet har varit välfungerande och anser att det är viktigt att i hög grad behålla nuvarande struktur och innehåll.

Områden som lyfts fram tydligare i denna revidering är bland annat barnperspektivet, hur programmet bidrar till stadens arbete med agenda 2030, gruppen äldre, gruppen som bara har insatser enligt socialtjänstlagen, personer med psykiska funktionsnedsättningar, den särskilda utsattheten för våld och diskriminering samt vikten av att ha ett hälsoperspektiv i arbetet. I framtagandet av Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 har utvärderingen av nuvarande program beaktats.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade i maj 2018 om Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023. Programmet är ett styrdokument för stadens nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att skapa förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att vara

delaktiga på jämlika villkor i samhället. I stadens budget för 2023 angavs att kommunstyrelsen ska revidera programmet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontorets välfärdsavdelning.

Arbetet med det reviderade Programmet för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 har letts av Funktionshinderombudsmannen. Arbetet har bedrivits i projektform med en projektgrupp, en arbetsgrupp och en referensgrupp. Synpunkter har inhämtats från stadens funktionshinderråd, Myndigheten för delaktighet (MFD), stadens nätverk inom fysisk tillgänglighet samt från kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor.

Ärendet

Staden behöver ett styrdokument för att kunna bedriva sitt funktionshinderspolitiska arbete systematiskt och effektivt samt kunna följa upp det. Programmet avser stadens ansvar för och arbetet med att undanröja det som hindrar människor med funktionsnedsättning att ta del av sina mänskliga rättigheter. I arbetet behöver staden säkerställa att funktionshindersperspektivet beaktas i all verksamhet.

I stadens budget för 2023 angavs att kommunstyrelsen ska revidera stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023. Stadsledningskontoret har utarbetat ett förslag till reviderat program i samarbete med funktionshindersorganisationer, förvaltningar och bolag i staden. Revideringen har i huvudsak behållit nuvarande disposition, men anpassat begrepp och innehåll utifrån nationell funktionshinderspolitik och utvärdering av stadens program.

Utvärdering av nuvarande program

Enkäter och dialoger har genomförts under våren 2023 om hur nuvarande program fungerat och vad som skulle kunna utvecklas. Det framkom att många är nöjda med programmets i sin helhet och vill behålla nuvarande struktur och innehåll som fortfarande är relevant och i grunden bra. Nämnder och bolag uttrycker att programmet tydliggjort inriktningen för arbetet med funktionshinderfrågorna och varit bra stöd i utvecklingsarbetet och att man i projekt och arbete med olika budgetuppdrag utgår från och hänvisar till programmet för delaktighet och tillgänglighet. Enkät svar och dialoger uppmärksammar vissa områden som till viss del kan struktureras om och göras tydligare. Områden som lyfts är bland annat barnperspektivet, agenda 2030, gruppen äldre, gruppen som bara har insatser enligt socialtjänstlagen, personer med

psykiska funktionsnedsättningar, den särskilda utsattheten för våld och diskriminering samt vikten av att ha ett hälsoperspektiv i arbetet.

Uppföljningen av programmet anses vara något otydlig i nuläget och det behöver skapas mer verkställighet i arbetet och att bättre synliggöra det som görs. Det behövs en tydligare integrering i verksamhetsplanering och styrning. Det anses vara av stor vikt att planera och genomföra implementering och förankra kommande program i chefs-/ ledningsgrupper så att vetskapen om programmet sprids i stor skala. Utbildning i frågorna och programmet är något annat som efterfrågas av många som vidtalats. Bättre samordning från fackförvaltningarna efterfrågas och fler gemensamma aktiviteter. Revidering av dokumentet Bemötandeguiden och ett Stockholm för alla föreslås.

I framtagandet av Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 har utvärderingen av nuvarande program beaktats.

Förslag till reviderat program

Programmet bygger på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, barnkonventionen, Europakonventionen och andra internationella konventioner samt svensk funktionshinderspolitik och lagstiftning. Det reviderade programmet ska användas av stadens nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att identifiera, förebygga och undanröja de hinder för delaktighet i omgivningen som bristande tillgänglighet och ojämlika levnadsvillkor medför för personer med funktionsnedsättning.

Arbetet ska bedrivas med ett funktionshindersperspektiv. Det innebär att med universell utformning skapa lösningar som redan från början är tillgängliga för alla, att åtgärda befintliga brister i tillgänglighet, att använda individuella stöd och lösningar till de som behöver det samt att förhindra alla former av diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Arbetet ska också bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

Nio fokusområden

Nio fokusområden för stadens nämnder och bolagsstyrelser definieras. Rätten till en fungerande bostad är föreslaget som ett eget fokusområde i det reviderade programmet. Under varje fokusområde beskrivs stadens ambitioner och prioriteringar samt önskade resultat och effekter. Arbetet inom varje fokusområde ska, med hjälp av funktionshindersperspektivet, ta sikte på att förverkliga stadens vision och mål om att Stockholm ska vara tillgängligt för alla, oavsett funktionsförmåga, och att personer med

funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället på jämlika villkor som alla andra, utan diskriminering.

De nio fokusområdena är:

1. Rätten till utbildning och att få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen
2. Rätten till arbete och försörjning
3. Rätten att kunna ta del av den fysiska miljön och garanteras säkerhet i kris
4. Rätten till en fungerande bostad
5. Rätten till information och kommunikation samt tillgång till ny teknik
6. Rätten till bästa möjliga hälsa
7. Rätten till individuellt stöd
8. Rätten till kultur och fritid
9. Rätten att delta i demokratin

Genomförande och uppföljning

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att genomföra och förverkliga programmet. Detta görs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten samt i samråd med funktionshindersråden. Som komplement till programmet finns tillämpningsanvisningar som stöd i framtagandet av aktiviteter och indikatorer. Programmet utgör också grund för samverkan.

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag

Staden arbetar sedan länge med att skapa förutsättningar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhällslivet. Det reviderade programmet ger stadens nämnder och bolagsstyrelser ett förbättrat stöd i arbetet med att förverkliga stadens mål för det funktionshinderspolitiska arbetet.

Samtliga fokusområden tar sikte på de övergripande målen i kommunfullmäktiges budget och vad som krävs för att förverkliga dem. Syftet är att arbetet med programmet ska integreras i ordinarie verksamhetsplanering och uppföljning.

I samband med programmets revidering föreslår stadsledningskontoret att även det kompletterande underlaget till Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023 som för närvarande benämns *stöd i verksamhetsplaneringen* revideras. Stadsledningskontoret föreslår vidare att stödmaterialet ändrar benämning till tillämpningsanvisningar. Tillämpningsanvisningarna ska innehålla förslag på indikatorer och aktiviteter som nämnder och bolagsstyrelser kan använda i sin verksamhetsplanering. Samtliga indikatorer och aktiviteter ska kopplas till programmet i ILS-webb,

för att möjliggöra uppföljning av programmet. Valda indikatorer och aktiviteter ska leda till verksamhetsutveckling såsom att löpande förbättra arbetssätt, processer, strukturer, styrning och kompetenser. För att det ska leda till utveckling behöver verksamheterna systematiskt planera, utföra, följa upp, analysera och åtgärda de brister som identifieras.

Stadens funktionshindersombudsman samverkar med stadens nämnder och bolagsstyrelser för att stödja arbetet med programmet och öka kunskapen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inom stadens alla verksamheter.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande:

1. Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 godkänns enligt bilaga 1.
2. Stockholm stadshus AB uppmanas att ge stadens alla bolagsstyrelser i uppdrag att genomföra Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029 enligt bilaga 1.

Fredrik Jurdell
Stadsdirektör

Jonas Lauri
Avdelningschef

Bilagor

1. Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Fredrik Jurdell, Stadsdirektör	2023-09-22
Jonas Lauri, Avdelningschef	2023-09-21